

©IPPF

Po izboru, svijet mogućnosti

Seksualna prava: Deklaracija IPPF-a

Ko smo mi

IPPF je organizacija koja širom svijeta obezbjeđuje usluge iz oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava, a takođe je i vodeća organizacija u zagovaranju istih za sve ljude. Mi smo organizacija rasprostranjena širom svijeta, koja djeluje putem nacionalnih organizacija koje rade sa zajednicama i pojedincima, kao i za njihovu dobrobit.

Mi radimo na tome da dosegamo svijet u kojem će žene, muškarci i mladi ljudi svugdje imati kontrolu nad svojim vlastitim tijelima, a samim tim i nad svojim sudbinama. Svijet u kome su oni slobodni da izaberu ili ne izaberu roditeljstvo; slobodni da odluče koliko će djece imati i kada; slobodni da razvijaju zdrave seksualne živote bez straha ili neželjenih trudnoća i spolno prenosivih infekcija, uključujući HIV. Svijet u kojem spol ili seksualnost više nisu izvor nejednakosti ili stigme. Mi nećemo odstupiti od činjenja svega onoga što možemo da osiguramo ove važne izbore i prava za sadašnje i buduće generacije.

Predgovor

Seksualnost je prirodni dragocijeni aspekt života, bitan i temeljni dio naše humanosti. Da bi ljudi dosegli najveći standard zdravlja, prvo moraju biti osnaženi da upotrebljavaju izbor u svojim seksualnim i reproduktivnim životima; moraju se osjećati pouzdano i sigurno kod izražavanja svog vlastitog seksualnog identiteta.

Danas, diskriminacija, stigma, strah i nasilje predstavljaju realne prijetnje za mnoge ljude. Ove prijetnje i djela koje one izazivaju – koja se po svojoj prirodi kreću od obeshrabrujućih do po život prijetjećih – sprječavaju mnoge ljude da dosegnu osnovna seksualna prava i zdravlje. IPPF je posvećen ispunjavanju svojih ciljeva kroz pristup koji sjedinjuje principe univerzalnosti, međusobnih odnosa, međusobne ovisnosti i nedjeljivosti svih ljudskih prava. Učinićemo sve što možemo da osiguramo da se seksualna prava – ljudska prava – poštuju putem obezbjeđivanja naših vlastitih usluga i zagovaranja, a takođe i u široj javnoj sferi.

Seksualna prava: Deklaracija IPPF-a predstavlja kulminaciju više od dvije godina rada koji je obuhvatio cijeli globus. Njen razvoj je vođen od strane grupe različitih pojedinaca: međunarodno priznatih stručnjaka u seksualnom i reproduktivnom zdravlju, ljudskim pravima, pravu i javnom zdravstvu; viših volontera IPPF-a, od kojih je svaki donio jedinstvene regionalne perspektive i koji su zajedno predstavljali raspon iskustva i snage; te tri viša direktora Sekretarijata IPPF-a. Deklaracija se razvila kroz regionalne sastanke i događaje koji su se održali širom federacije i izgrađena je na Povelji o seksualnim i reproduktivnim pravima IPPF-a. Iako je već učinjen stanovit napredak prema zadovoljavanju Ciljeva milenijumskog razvoja (Millennium Development Goals) i ciljeva Programa akcije Internacionalne konferencije o populaciji i razvoju iz 1994. (International Conference on Population and Development Programme Action), ipak još ima dosta posla za uraditi. Seksualna prava su komponenta ljudskih prava, ona su evoluirajuća grupa prava vezana za seksualnost koja doprinose slobodi, jednakosti i dostojanstvu svih ljudi i ne mogu biti ignorisana. Mi moramo očuvati; mi moramo biti beskompromisni i strastveni u našima naporima da smanjimo stigmatu i poboljšamo pristup uslugama, te da povećamo priznavanje seksualnosti kao pozitivnog aspekta ljudskog života. Marginalizirane grupe kao što su mladi ljudi, transseksualci, seksualni radnici, muškarci koji imaju seks s muškarcima, ljudi koji imaju seks s istim spolom ili biseksualci, djevojčice koje stupaju u brak i djevojčice-majke posebno trebaju naše sažaljenje. Deklaracija se jednako primjenjuje na djevojčice i žene koje su ranjive ili su bile predmetom nasilja zasnovanog na spolu, uključujući tradicionalne norme kao što su osakaćivanje ženskih genitalija ili diskriminacija zasnovana na povlasticama muškaraca.

Seksualna prava: Deklaracija IPPF-a je neophodno sredstvo za sve organizacije, aktiviste, istraživače, političare i one koji donose odluke, a koji rade na promociji i osiguravanju ljudskih prava. Deklaracija će omogućiti članovima zajednica koje se bave seksualnim i reproduktivnim zdravljem i ljudskim pravima da stvore promjenu i uzdaju se u podstrek koji je već načinjen u povodu seksualnih prava u pripremi za sljedeću Internacionalnu konferenciju o populaciji i razvoju, 2015. godine.

Suviše često poricana i suviše dugo zanemarivana, seksualna prava zaslužuju našu pažnju i prioritet. Vrijeme je da ih poštujemo. Vrijeme je da ih zahtijevamo.

Vjerujemo da će vam Deklaracija služiti dobro u putu naprijed - Jacqueline Sharpe, Predsjednik IPPF-a

Istorija

U novembru 2006., najveće tijelo IPPF-a koje donosi odluke – Upravno vijeće – je sačinilo Panel o seksualnim pravima sa mandatom da void i pomaže federaciju u razvijanju deklaracije o seksualnim pravima.

Predviđeno je da će deklaracija biti izrađena na osnovu Povelje o seksualnim i reproduktivnim pravima IPPF-a, važnim dokumentom koji se pokazao izuzetno popularnim i koji je uspješno unaprijedio integraciju ljudskih prava kroz sve usluge IPPF-a i rad na zagovaranju. Nedavni rad na seksualnim pravima izvršen od strane Regiona zapadne hemisphere IPPF-a je takođe doprinio razvoju deklaracije. Konačno, u maju 2008., deklaracija je predstavljena i usvojena od strane Upravnog vijeća IPPF-a.

Panel o seksualnim pravima je uključivao više volontere IPPF-a i osoblje iz svih šest regiona IPPF-a te internacionalno priznate stručnjake u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava iz cijelog svijeta.

Članovi panela su bili:

- Mariem Mint Ahmed Aicha

Član Upravnog vijeća, Mauritanija

- Hossam Bahgat

Direktor "Egyptian Initiative for Personal Rights", Egipat

- Dr Carmen Barroso

Regionalni direktor, IPPF/WHR

- Gert-Inge Brander

Član Upravnog vijeća, Švedska

Profesor Paul Hunt

Specijalni izvjestitelj UN-a o Pravu na zdravlje

- Dr Alice Miller

Columbia University/Berkeley Law at University of California, USA

- Madhu Bala Nath

Regionalni direktor, IPPF/SARO

- Dr Naomi Mmapelo Seboni

Član Upravnog vijeća, Bocvana

- Dr Nono Simelela

Direktor "Technical Knowledge and Support"

- Tang Kun

Član Upravnog vijeća, Kina

- Dr Esther Vicente (Predsjednik)

Član Upravnog vijeća, Portoriko

- Dr Gill Greer (Ex-officio)

DGeneralni direktor IPPF-a

Dr Jacqueline Sharpe (Ex-officio)

Predsjednik IPPF-a

Na prvom sastanku u januaru 2007., članovi Panela su se složili da je razvoj deklaracije o seksualnim pravima osnova za realizaciju vizije i misije IPPF-a. Dočim je Povelja o seksualnim i reproduktivnim pravima IPPF-a postavila novu osnovu u federaciji, od 1994. (kada je povelja objavljena) pojavila su se nova pitanja i područja od važnosti i postojala je jasna potreba da se istraže aspekti seksualnosti i identifikuju seksualna prava koja su bila krhka, ignorisana ili smatrana dvosmislenim od strane mnogih. Povelja je pridonijela podizanju svijesti o različitostima između seksualnih prava i reproduktivnih prava; ova svijest je uzrokovala potrebu za kodom prakse posebno u vezi seksualnosti. Panel se složio da će deklaracija dovesti do poboljšanja zdravlja i blagostanja klijenata IPPF-a i doprinijeti ostvarenju Ciljeva milenijumskog razvoja.

Proces razvoja deklaracije o seksualnim pravima je, sam po sebi, interno sredstvo zagovaranja za federaciju. Putem različitih angažmana na nacionalnim, regionalnim i internacionalnim nivoima, razvoj deklaracije je povećao razumijevanje prirode ljudskih prava, prirode ljudskih prava vezanih za seksualnost, kao i zajedničkih stvari i razlika između seksualnih prava i reproduktivnih prava kod volontera i osoblja federacije. Diskusije među ekspertima su stvorile novo znanje o važnosti seksualnih prava na uživanje najvećeg dostižnog standarda fizičkog i mentalnog zdravlja i međusobnih relacija između seksualnih prava i prava na razvoj, slobodu, jednakost i dostojanstvo. Ovo znanje je utjelotvoreno u deklaraciji.

Kroz razvoj deklaracije, potreba da se u obzir uzmu kulturne razlike i religiozne pozadine zemalja u raznim regionima je bila briga koja se iznova pojavljivala. Članovi panela su prezentovali različite i ponekad konfliktne perspektive o seksualnim pravima i ljudskim pravima. U isto vrijeme, učesnici su pozdravili mogućnost da otvoreno razgovaraju o pitanjima vezanim za seksualnost – uključujući kulturu i religiju, brakove djece, prava seksualnih radnika, spolni identitet, seksualnu orijentaciju, reproduktivne tehnologije – s kojima se federacija suočava u svom radu svakog dana, na svim nivoima.

Svaki je od regiona IPPF-a istražio seksualna prava u okviru konteksta svojih vlastitih istorija i kulturnih iskustava. Ova su iskustva takođe doprinijela deklaraciji. Arapski svijet je održao sastanak u maju 2007., u Rabatu, što je rezultiralo u Deklaraciji o seksualnim i reproduktivnim pravima. Evropska mreža je održala radionicu o pitanjima gejeva, lezbejski i transrodni osoba u junu 2007., koja je uključila stručnjake kao što je predsjednik Internacionalnog udruženja lezbejki/gejeva (ILGA) za Evropu. O nacrtu deklaracije i seksualnim pravima se diskutovalo na Afričkom regionalnom vijeću i združenom sastanku Regionalnog vijeća (regioni: Južna Azija, Istočna i Jugoistočna Azija i Okeanija). Na Regionalnom vijeću zapadne hemisfere učesnici su učestvovali u diskusiji koja je bila vođena od strane panela stručnjaka koji je bio sastavljen od sljedećih osoba: Sonia Correa, aktivist za ljudska prava, Anthony Romero, Izvršni direktor Američke unije za civilne slobode (American Civil Liberties Union) i Humberto Arango iz Regionalnog ureda za zapadnu hemisferu. Kao i učesnici na sastanku Arapskog svijeta, i delegati iz zapadne hemisfere su izdali deklaraciju. Na svakom regionalnom sastanku, Generalni direktor IPPF-a je govorio o Deklaraciji o seksualnim pravima i učestvovao u diskusijama koje su tome slijedile.

U novembru 2007., panel je predstavio nacrt *Seksualna prava: Deklaracija IPPF-a* Upravnom vijeću te od članova vijeća i osoblja i upravljajućih članova regionalnih ureda i asocijacija članica zatražio njihove komentare koji su razmotreni prilikom pripreme konačnog dokumenta. Deklaracija je predstavljena i odobrena od strane Upravnog vijeća u maju 2008. Putem deklaracije kao dragocijenog kopilota, IPPF se nada da će pomoći u stvaranju svijeta u kome su sloboda, jednakost i dostojanstvo svih ljudi zagarantovani, posebno u područjima njihovih života koja se odnose na seksualnost.

Sažeti pregled

Seksualna prava: Deklaracija IPPF-a se temelji na instrumentima ključnih međunarodnih ljudskih prava, mjerodavnim interpretacijama međunarodnih standarda i dodatnim pravima koja se odnose na ljudsku seksualnost za koja IPPF vjeruje da se podrazumijevaju u njima.

Deklaracija je u skladu sa međunarodnim dogovorima kojih se IPPF pridržava. Okvir deklaracije je već naširoko uključen u mnoge postojeće publikacije IPPF-a i asocijacija članica i odražava misiju, viziju i vrijednosti IPPF-a.

Deklaracija obuhvata otkrića i preporuke nekoliko sporazumnih tijela UN-a i specijalnih izvjestitelja UN-a, a posebno izvještaj iz 2004. od strane Specijalnog izvjestitelja o pravu na najveći dostižan standard zdravlja. Ona je razvijena od strane panela stručnjaka uključujući međunarodno priznate vođe u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja i ljudskih prava, kao što je Paul Hunt, Specijalni izvjestitelj UN-a o pravu na zdravlje. Ovaj sažeti pregled nije zamišljen da služi kao alternativa deklaraciji, već kao uvod u različite sekcije deklaracije i njen sadržaj. Cijela deklaracija bi trebala uvijek biti priložena uz ovaj sažeti pregled tako da su svi detalji o seksualnim pravima i njihova pozadina odmah dostupni.

Seksualna prava: Deklaracija IPPF-a sadrži tri dijela:

Preambula koja daje uvod u koncept deklaracije u kontekstu misije i vizije IPPF-a, međunarodnih ugovora i dokumenata koji se odnose na seksualno i reproduktivno zdravlje i prava i ljudska prava, a takođe u glavnim crtama navodi osnovnu intenciju okvira ljudskih prava.

Sedam vodećih principa koji obezbjeđuju okvir za sva seksualna prava uključena u deklaraciju i koji će pružiti informacije i osigurati poštovanje, zaštitu i napredak seksualnih prava u okviru federacije. Seksualna prava spadaju u kanonik ljudskih prava koja su i univerzalna i nedjeljiva i u skladu su sa principima nediskriminacije.

Finalni dio, Seksualna prava i ljudska prava vezana za seksualnost, ukratko prikazuje deset seksualnih prava.

Seksualna prava su sačinjena od grupe prava koje se odnose na seksualnost, a koja potiču od prava na slobodu, jednakost, privatnost, autonomiju, integritet i dostojanstvo svih ljudi.

Dok se značaj nacionalnih i regionalnih posebnosti i različitih istorijskih, kulturnih i religioznih pozadina mora imati na umu, organizacije i pojedinci koji rade u svim regionima svijeta mogu inkorporirati okvir i osnovne principe deklaracije u svoje aktivnosti, usluge i/ili programe. Ovo će pomoći bilo koje napore u promociji, branjenju i napredovanju seksualnih prava.

Uvjereni da će ovaj sveobuhvatan i integriran, na osnovi ljudskih prava zasnovan pristup seksualnosti i seksualnom

zdravlju promovisati realizaciju seksualnih prava kao jednog aspekta globalne pravde, razvoja i zdravlja, mi afirmišemo sljedeće principe:

Princip 1 Seksualnost je integralni dio personalnosti svakog ljudskog bića i zbog ovoga se mora stvoriti povoljna sredina u kojoj svako može uživati sva seksualna prava kao dijela procesa razvoja. Seksualnost je integralni dio personalnosti svakog ljudskog bića u svim društvima. Dok pojedinci doživljavaju svoje seksualnosti kroz svoje živote na načine koji variraju ovisno o unutrašnjim i vanjskim faktorima, ljudska prava vezana za seksualnost, njihova zaštita i promocija bi trebali biti dio svakodnevnog egzistencije svih pojedinaca, svugdje. Osim toga, seksualnost bi trebala biti priznata kao pozitivni aspekt života. Seksualna prava su univerzalna ljudska prava zasnovana na inherentnoj slobodi, dostojanstvu i jednakosti svih ljudskih bića.

U skladu sa Poveljom o seksualnim i reproduktivnim pravima, IPPF afirmira stav da je osoba centralni subjekt razvoja i prepoznaje važnost stvaranja povoljne sredine u kojoj svaki pojedinac može uživati sva seksualna prava kako bi bio sposoban aktivno učestvovati u procesu ekonomskog, društvenog, kulturnog i političkog razvoja. Seksualnost je aspekt ljudskog i društvenog života koji je uvijek uključen u tijelo, razum, politiku, zdravlje i društvo.

Princip 2 Prava i zaštite koje se garantuju ljudima mlađim od osamnaest godina se razlikuju od onih za odrasle i moraju se uzeti u obzir evoluirajući kapaciteti pojedinog djeteta da koristi prava u ime sebe. IPPF razumije da se prava i zaštite garantirane za ljude mlađe od osamnaest (18) godina, kao stvar međunarodnog i nacionalnog zakona, ponekad razlikuju od prava odraslih. Ove se razlike odnose na sve aspekte ljudskih prava, ali iziskuju posebne pristupe u vezi seksualnih prava. IPPF počinje od pretpostavke da su osobe mlađe od 18 godina nosioci prava i da će u različitim trenucima u okviru spektra ranog djetinjstva, djetinjstva i puberteta pojedina prava i zaštite imati veću ili manju važnost.

Dalje, princip evoluirajućeg kapaciteta kombinuje poštovanje prema djeci, njihovom dostojanstvu i pravo na zaštitu od svih oblika štete, istovremeno priznavajući vrijednost njihovog vlastitog doprinosa svojoj zaštiti. Društva moraju stvoriti sredine u kojima djeca mogu postići svoje optimalne kapacitete i gdje se veće poštovanje iskazuje prema njihovim potencijalima za učešće i odgovornost u donošenju odluka u njihovim vlastitim životima.

Princip 3 Nediskriminacija ističe sva ljudska prava, zaštitu i promociju.

IPPF shvata da okvir nediskriminacije ističe sva ljudska prava, zaštitu i promociju. Ovaj okvir nediskriminacije zabranjuje bilo kakvo razlikovanje, isključenje ili ograničavanje na osnovu seksa, dobi, spola, spolnog identiteta, seksualne orijentacije, bračnog statusa, seksualne istorije ili ponašanja, realnog ili imputiranog, rase, boje, etničnosti, jezika, religije, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili društvenog porijekla, imovine, rođenja, fizičke ili mentalne onesposobljenosti, zdravstvenog statusa, uključujući HIV/AIDS, te civilnog, političkog, društvenog ili drugih statusa što služi za ili utiče na umanjivanje ili poništavanje priznavanja, uživanja ili upotrebe, na jednakim osnovama sa ostalim, svih ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, civilnom ili bilo kojem drugom polju.

Pojedinci se suočavaju sa različitim barijerama u ispunjavanju svojih seksualnih prava. Stvarna jednakost zahtijeva da se ove barijere uklone kako bi različiti pojedinci uživali osnovna prava i slobode na jednakim osnovama kao i drugi. Ovo može zahtijevati da se posebna pažnja posveti marginaliziranim grupama i onima koji ne dobivaju dovoljno usluga.

Princip 4 Seksualnost, i zadovoljstvo koje proizlazi iz toga, je centralni aspekt ljudskog bića, bez obzira na to da li osoba izabere reprodukciju ili ne.

Seksualno zdravlje obuhvata cijeli život. Seksualnost je integralni faktor kod skoro svih reproduktivnih odluka; ipak ona je centralni aspekt ljudskog bića, bez obzira na to da li osoba izabere reprodukciju ili ne.

Seksualnost nije samo sredstvo za pojedince da zadovolje svoje reproduktivne interese. Pravo na doživljavanje i uživanje seksualnosti neovisno o reprodukciji i reprodukcija neovisna od seksualnosti bi trebali biti zaštićeni, posvećujući posebnu pažnju onima kojima je, u prošlosti i sada, takvo pravo poricano.

Princip 5 Osiguravanje seksualnih prava za sve uključuje posvećenost slobodi i zaštiti od štete. Pravo da se bude zaštićen i da se ima utočište od svih oblika nasilja i štete podupire seksualna prava. Nanošenje štete vezano za seksualnost uključuje i nasilje i zloupotrebu fizičke, verbalne, psihološke, ekonomske i seksualne prirode kao i nasilje nad pojedincima zbog njihovog seksa; starosti; spola; spolnog identiteta; seksualne orijentacije; bračnog statusa; seksualne istorije ili ponašanja, realnog ili imputiranog; seksualne prakse ili toga kako manifestiraju svoju seksualnost. Sva djeca i adolescenti imaju pravo da uživaju pravo na posebnu zaštitu od svih oblika iskorištavanja. Ovo uključuje zaštitu od seksualnog iskorištavanja, prostitucije djece i svih oblika seksualne zloupotrebe, nasilja i šikaniranja, uključujući prisilu djeteta da se upusti u bilo kakvu seksualnu aktivnost ili seksualnu praksu, te upotrebu djece u pornografskim performansama i materijalima.

Princip 6 Seksualna prava mogu biti predmetom samo onih ograničenja koja su određena zakonom zbog osiguravanja određenog priznavanja i poštovanja prava i sloboda drugih i opšte dobrobiti u demokratskom društvu. Seksualna prava, kao i druga ljudska prava, mogu samo biti predmetom onih ograničenja određenih zakonom zbog osiguravanja određenog priznavanja i poštovanja prava i sloboda drugih i opšte dobrobiti u demokratskom društvu, javnom zdravlju i javnom redu, shodno zakonu o ljudskim pravima. Takva ograničenja moraju biti nediskriminatorna, neophodna i srazmjerna postizanju legitimnog cilja. Upražnjavanje seksualnih prava mora biti vođeno svjesnosti o dinamičkim odnosima između ličnih i društvenih interesa, priznavanjem postojanja pluraliteta vizija i potrebom da se garantira jednakost, dostojanstvo i poštovanje za različitost.

Princip 7 Obaveze poštovanja, zaštite i ispunjavanja se primjenjuju na sva seksualna prava i slobode. Seksualna prava i slobode uključuju osnovna pravna potraživanja kao i pristup sredstvima da se ispune ta potraživanja. Kao i kod drugih ljudskih prava, države imaju obligacije na tri nivoa: da poštuju, štite i ostvaruju seksualna prava svih.

Obaveza za "poštovanje" zahtijeva od država da se uzdrži od miješanja, direktnog ili indirektnog, u uživanje nekog prava, u ovom slučaju, seksualnih prava. Obaveza da se "zaštiti" zahtijeva od država da poduzmu mjere koje sprječavaju treće partije da se umiješaju u garancije za ljudska prava. Obaveza "ispunjavanja" zahtijeva od država da usvoje odgovarajuće legislativne, administrativne, budžetske, sudske, promocijske i druge mjere u cilju potpune realizacije prava.

Seksualna prava su ljudska prava koja se odnose na seksualnost

IPPF afirmiše činjenicu da su seksualna prava ljudska prava. Seksualna prava se sastoje od grupe prava koja se odnose na seksualnost i koja potiču od prava na slobodu, jednakost, privatnost, autonomiju, integritet i dostojanstvo svih ljudi. Deset seksualnih prava su:

Član 1 Pravo na jednakost, jednaku zaštitu od strane zakona i slobodu od svih oblika diskriminacije zasnovane na seksu, seksualnosti ili spolu.

Sva su ljudska bića rođena slobodna i jednaka po dostojanstvu i pravima, te moraju imati jednaku zaštitu od strane zakona naspram diskriminacije zasnovane na njihovoj seksualnosti, seksu ili spolu.

Član 2 Pravo na učešće svih osoba, bez obzira na seks, seksualnost ili spol. Sve osobe imaju pravo na sredinu koja omogućava aktivno, slobodno i značajno učešće u, i doprinos, civilnim, ekonomskim, društvenim, kulturnim i političkim aspektima ljudskog života na lokalnim, nacionalnim, regionalnim i međunarodnim nivoima, putem razvoja kojim se ljudska prava i osnovne slobode mogu realizovati.

Član 3 Prava na život, slobodu, sigurnost osobe i tjelesni integritet.

Sve osobe imaju pravo na život, slobodu i da budu slobodni od torture i okrutnosti, nehumanog i degradirajućeg tretmana u svim slučajevima, a posebno na račun seksa, godina, spola, spolnog identiteta, seksualne orijentacije, bračnog statusa, seksualne istorije ili ponašanja, realnog ili imputiranog, te HIV/AIDS statusa imaće pravo da upražnjavaju svoju seksualnost slobodno od nasilja ili prisile.

Član 4 Pravo na privatnost

Sve osobe imaju pravo da ne budu subjektom arbitražnog miješanja u svoju privatnost, porodicu, dom, papire ili korespondenciju i pravo na privatnost koje je osnovno za prakticiranje seksualne autonomije.

Član 5 Pravo na ličnu autonomiju i priznavanje pred zakonom

Sve osobe imaju pravo da budu priznate pred zakonom i imaju pravo na seksualnu slobodu, što obuhvata mogućnost za pojedince da imaju kontrolu i da slobodno odlučuju o stvarima vezanim za seksualnost, da biraju svoje seksualne partnere, da teže doživljavanju svog punog seksualnog potencijala i zadovoljstva, u okviru nediskriminacije i sa dužnim poštovanjem prema drugima i razvoju kapaciteta djece.

Član 6 Pravo na slobodu mišljenja, uvjerenja i izražavanja; pravo na udruživanje

Sve osobe imaju pravo na uživanje slobode mišljenja, uvjerenja i izražavanja vezano za nazore o seksualnosti, seksualnoj orijentaciji, spolnom identitetu i seksualnim pravima, bez arbitražnih nametanja ili ograničenja zasnovanih na dominantnim kulturnim uvjerenjima, političkoj ideologiji ili diskriminatornim stanovištima javnog mnjenja, javnog morala, javnog zdravstva ili javne sigurnosti.

Član 7 Pravo na zdravlje i na koristi od naučnog napretka

Sve osobe imaju pravo da uživaju u najvećim dostignutim standardima fizičkog i mentalnog zdravlja, što uključuje temeljne odrednice zdravlja i pristupa njezi o seksualnom zdravlju radi prevencije, dijagnostike i tretmana svih seksualnih problema i poremećaja.

Član 8 Pravo na edukaciju i informaciju

Sve osobe, bez diskriminacije, općenito imaju pravo na edukaciju i informaciju, te na sveobuhvatnu seksualnu edukaciju i informacije koje su potrebne i korisne za upražnjavanje potpunog statusa građanina i jednakosti u privatnim, javnim i političkim domenima.

Član 9 Pravo da se izabere da li da se stupi u brak ili ne i da se osnuje i planira porodica, te da se odluči da li imati djece, koliko i kada

Sve osobe imaju pravo da izaberu da stupe u brak ili ne, da osnuju i planiraju porodicu ili ne, da imaju djecu i da odluče o broju djece i razmaku između njihovog rađanja, slobodno i odgovorno, u sredini u kojoj zakoni i politike priznaju raznolikosti oblika porodice koji uključuju i one koje nisu definisane potomstvom ili brakom.

Član 10 Pravo na odgovornost i zadovoljenje

Sve osobe imaju pravo na efikasne, adekvatne, pristupne i pogodne edukativne, zakonodavne, sudske i druge mjere da osiguraju i zahtijevaju da su oni koji su po dužnosti obavezni podržavati seksualna prava potpuno odgovorni za njih. Ovo uključuje sposobnost da se nadzire primjena seksualnih prava i pristup sredstvima protiv narušavanja seksualnih prava, uključujući pristup potpunom zadovoljenju kroz restituciju, kompenzaciju, zadovoljstvo, garanciju neponavljanja ili bilo koja druga sredstva.

Seksualna prava: Deklaracija IPPF-a obezbjeđuje jasan okvir u kome asocijacije članice mogu razumjeti svoje odgovornosti koje imaju kao organizacije koje obezbjeđuju usluge. One će biti bolje opremljene kako bi počele ili proširile svoj rad na poboljšanju pristupa usluga svima i tako će omogućiti svojim klijentima da u potpunosti ostvare svoja seksualna i reproduktivna prava. Deklaracija će takođe služiti kao okvir za zastupanje kako bi podsjetila države na njihovu odgovornost. Naročito će, u planiranju sljedeće globalne inicijative koja se fokusira na seksualno i reproduktivno zdravlje i prava, zagovaranje na osnovu deklaracije pomoći vladinim organizacijama da shvate i dugotrajno se posvete povezanosti seksualnih prava, javnog zdravstva i razvoja.

Seksualna prava: Deklaracija IPPF-a

Preambula

IPPF je posvećen ispunjavanju svojih ciljeva u okviru pristupa ljudskim pravima koja sjedinjuju principe univerzalnosti, međusobne povezanosti, međusobne ovisnosti i nedjeljivosti svih ljudskih prava. IPPF priznaje i vjeruje da su seksualna prava komponenta ljudskih prava, koja su evoluirajuća grupa prava vezana za seksualnost i koja doprinose slobodi, jednakosti i dostojanstvu svih ljudi.

Seksualna prava: Deklaracija IPPF-a se temelji na sporazumima o ključnim međunarodnim ljudskim pravima i drugim instrumentima, mjerodavnim interpretacijama ovih međunarodnih standarda i dodatnim pravima koja se odnose na ljudsku seksualnost, a koja se podrazumijevaju u njima¹. Ona koristi dokumente koji potiču sa Svjetske konferencije o ljudskim pravima UN-a iz 1993; Internacionalne konferencije o populaciji i razvoju UN-a iz 1994; Četvrte svjetske konferencije o ženama UN-a iz 1995; Milenijumske deklaracije i Milenijumskih ciljeva razvoja. Ona se takođe koristi otkrićima i preporukama nekoliko sporazumnih tijela UN-a i specijalnih izvjestitelja, posebno izvještaja Specijalnog izvjestitelja o pravu na najveći dostižan standard zdravlja iz 2004., koji je podnesen Komisiji za ljudska prava.

Deklaracija dopunjuje Povelju o seksualnim i reproduktivnim pravima IPPF-a. Ona ima za cilj da izričito identifikuje seksualna prava i podrži uključenu viziju seksualnosti. Ova vizija nastoji da poštuje, zaštiti i unaprijedi prava svih osoba na seksualnu autonomiju i da promoviše seksualno zdravlje i prava u okviru nediskriminacije.

IPPF vjeruje da je zdravlje fundamentalno ljudsko pravo neophodno za uživanje svih ljudskih prava². IPPF takođe vjeruje da su seksualno i reproduktivno zdravlje integralni elementi prava svih da uživaju u najvećim dostižnim standardima fizičkog i mentalnog zdravlja³. Seksualno zdravlje se ne može postići ili održati bez seksualnih prava, ali seksualna prava obuhvataju nešto više nego što su prava vezana za zdravlje.

Seksualna prava se odnose na specifične norme koje se pojavljuju kada se postojeća ljudska prava primjenjuju na seksualnost. Ova prava uključuju slobodu, jednakost, privatnost, autonomiju, integritet i dostojanstvo svih ljudi; principe priznate u mnogim međunarodnim instrumentima koji su posebno relevantni za seksualnost. Seksualna prava nude pristup koji ne samo da uključuje, već ide i dalje iza zaštite određenih identiteta. Seksualna prava garantuju da svako ima pristup uvjetima koji omogućavaju ispunjenje i izražavanje svojih seksualnosti bez prinude, diskriminacije ili nasilja, a u okviru konteksta koji poštuje dostojanstvo

IPPF priznaje da je seksualnost centralni aspekt ljudskog bića kroz život i da iako seksualnost može obuhvatati sve sljedeće dimenzije, svaka od njih se ne doživljava niti izražava. To je evoluirajući koncept koji obuhvata seksualnu aktivnost, spolne identitete, seksualnu orijentaciju, erotiku, zadovoljstvo, intimnost i reprodukciju. To je predstavljeno kroz interakciju bioloških, psiholoških, društvenih, ekonomskih, političkih, kulturnih, etičkih, zakonskih, istorijskih, religioznih i duhovnih faktora. Seksualnost se doživljava i izražava u mislima, fantazijama, željama, vjerovanjima, stavovima, vrijednostima, ponašanjima, praksi i odnosima⁴.

IPPF je svjestan da su mnogi izražaji seksualnosti nereproduktivni i da globalno razumijevanje seksualnosti evoluirala. Zbog toga, IPPF prepoznaje potrebu da se seksualna prava specifično identifikuju kao ona koja nisu uključena u reproduktivna prava i reproduktivno zdravlje⁵.

IPPF prepoznaje da predanost omogućavanju uslova za seksualna prava dopunjuje njegovu širu posvećenost lokalnim i globalnim naporima za jednakost u pristupu resursima, miru i univerzalnom, društvenom i međunarodnom poretku u kojem se dostojanstvo, prava i slobode svih osoba mogu u potpunosti realizovati. U okviru prava na razvoj, ispunjavanje seksualnih prava je esencijalno za centralnost pojedinca kao subjekta, aktivnog učesnika i korisnika procesa ekonomskog, društvenog, kulturnog i političkog razvoja u kojem sva ljudska prava i fundamentalne slobode mogu u potpunosti biti realizovane.

IPPF vjeruje da ključni aspekt stvaranja uslova za uživanje prava leži u razvoju odgovornih struktura. Takve strukture ne bi samo trebale obezbjeđivati lijekove i naknade za pojedince, već bi takođe trebale angažirati i izazivati mehanizme moći i prakse koji dovode do kršenja seksualnih prava. IPPF prepoznaje da ovo ima implikacije na njegovo pružanje usluga i napore u zagovaranju.

Prema tome, IPPF ohrabruje svoje asocijacije članice da koriste deklaraciju kao smjernicu u integriranju svojih angažovanja na poštovanju, zaštiti i unaprjeđenju seksualnih prava kroz svoje aktivnosti; te da pojačaju i poboljšaju svoju trenutnu politiku, strategije i programe.

Deklaracija je okosnica za razumijevanje i primjenu osnovnih ljudskih prava na seksualnost. Sve komponente federacije mogu inkorporirati ovaj okvir i njegove osnovne principe u svoje aktivnosti, usluge i programe kao pokušaj da se udovolji odgovornosti za promociju i zaštitu seksualnih prava, te da bi se ojačale i poboljšale tekuće politike i strategije.

IPPF je predan viziji univerzalnih, neotuđivih i nedjeljivih ljudskih prava, uključujući seksualna prava. Ipak, IPPF uviđa da državni konteksti mogu uticati na vrijeme, način i opseg implementacije principa i prava sadržanih u ovoj deklaraciji.

Primijeniti će se specifični procesi za prepoznavanje i razjašnjavanje takvih situacija⁶.

Seksualna prava: Deklaracija IPPF-a je bila usvojena na Upravnom vijeću IPPF-a na datum 10. 05. 2008.

Opšti principi

IPPF očekuje da će sve asocijacije članice biti predane misiji, viziji i vrijednostima federacije, uključujući temeljne principe inkorporirane u ovu deklaraciju. Ovi principi moraju uputiti programe i strategije razvijene od strane komponenti federacije da zaštite, promovišu i ostvare seksualna prava navedena u dijelu koji ima naslov **Seksualna prava su ljudska prava vezana za seksualnost** ove deklaracije.

Princip 1

Seksualnost je integralni dio personalnosti svakog ljudskog bića. Zbog ovog razloga, mora biti stvorena poželjna sredina u kojoj svako može uživati sva seksualna prava kao dijela procesa razvoja.

Seksualnost je integralni dio personalnosti svakog ljudskog bića u svim društvima. Dok pojedinci doživljavaju svoje seksualnosti na načine koji variraju prema unutrašnjim ili vanjskim faktorima, ljudska prava vezana za seksualnost, njihova zaštita i promocija bi trebali biti dijelom dnevne egzistencije svih osoba, svugdje. Seksualna prava su univerzalna ljudska prava zasnovana na inherentnoj slobodi, dostojanstvu i jednakosti svih ljudskih bića⁷.

Siromaštvo je i uzrok i posljedica slabog seksualnog zdravlja te nejednakosti i isključenja zasnovanih na seksualnosti. Pravljenje programa mora obuhvatati povezanost siromaštva sa ovim pitanjima, prepoznavajući svoju ulogu u uživanju i poricanju ljudskih prava i, posebno, svojih učinaka na seksualna prava.

U implementaciji bilo kojih razvojnih projekata, programa ili okvirnih načela kao što su ona zasnovana na Milenijumskim ciljevima razvoja, mora se pozabaviti sa nepravdičnošću⁸, nejednakosti⁹, spolnom nepravdičnošću¹⁰, spolnom nejednakosti¹¹ i slabim zdravljem. Postizanje Milenijumskih ciljeva razvoja – poboljšanje maternalnog zdravlja, smanjenje mortaliteta djece, promoviranje jednakosti spolova i borba protiv HIV-a i AIDS-a – među ostalim ciljevima, direktno zavise od osiguravanja široko rasprostranjenog pristupa uslugama iz oblasti seksualnog zdravlja i zaštiti seksualnih prava.

U skladu sa Poveljom o seksualnim i reproduktivnim pravima, IPPF afirmiše da je osoba centralni subjekt razvoja i priznaje važnost stvaranja povoljne sredine u kojoj svaki pojedinac može uživati sva seksualna prava kako bi mogao aktivno učestvovati u procesu ekonomskog, društvenog, kulturnog i političkog razvoja. Seksualnost je aspekt humanog i socijalnog života koji je uvijek povezan sa tijelom, razumom, politikom, zdravljem i društvom.

Seksualna prava utiču na ideološka, politička, lična i subjektivna prava. Seksualna prava uključuju izražajne, udruživajuće i participatorne elemente i duboko su vezana za tjelesni integritet i lični suverenitet. U prepoznavanju i predanošću garantiranju seksualnih prava, IPPF shvata da poštovanje, zaštita i ispunjavanje ovih prava zahtijevaju pažnju prema svim ovim domenima i elementima, koji su, s druge strane, dio istorijskog procesa u radu na privatnim-javnim područjima ljudske aktivnosti.

Princip 2

Prava i zaštite zagarrantovane ljudima starim ispod osamnaest godina se razlikuju od onih za odrasle, a moraju se uzeti u obzir i razvojni kapaciteti pojedinog djeteta da u svoje ime praktikuje prava

IPPF shvata da se prava i zaštite koje su zagarrantovane ljudima mlađim od osamnaest (18) godina, kao stvar internacionalnog i nacionalnog prava, razlikuju od prava odraslih. Ove se razlike odnose na sve aspekte ljudskih prava, ali iziskuju posebne pristupe u vezi sa seksualnim pravima. IPPF polazi od pretpostavke da su osobe mlađe od osamnaest (18) godina nosioci prava i da će u različitim trenucima u okviru spektra ranog djetinjstva, djetinjstva i puberteta određena prava imati veću ili manju relevantnost.

U Članu 5 Konvencije o pravima djeteta¹² navedeno je da pravac i vodstvo koje obezbjeđuju roditelji ili drugi koji su odgovorni za dijete moraju uzeti u obzir kapacitete djeteta da praktikuje prava u svoje ime. Koncept evoluirajućeg kapaciteta djece zahtijeva ravnotežu između priznavanja djece kao aktivnih činilaca u svojim životima, koja imaju pravo da budu poštovana kao građani, ljudi i nosioci prava sa povećanom autonomijom, i prava na zaštitu u skladu sa njihovom ranjivošću.

Koncept priznaje da će se nivoi zaštite od učestvovanja u aktivnostima koje će nauditi djeci smanjiti shodno njihovom evoluirajućem kapacitetu.

Osim toga, princip evoluirajućeg kapaciteta kombinuje poštovanje prema djeci, njihovo dostojanstvo i pravo na zaštitu od svih oblika štete, istovremeno priznavajući vrijednost njihovog vlastitog doprinosa svojoj zaštiti. Društva moraju stvoriti sredine u kojima djeca mogu ostvariti svoje optimalne kapacitete i u kojim se veći respekt pridaje njihovom potencijalu za učešće i odgovornost u donošenju odluka u njihovim vlastitim životima.

Neki ključni principi upravljaju međusobnim odnosima između prava djece i drugih interesa. Među njima su: gledište osoba mlađih od osamnaest godina kao nosilaca prava¹³; najvažniji interesi djeteta¹⁴; evoluirajući kapaciteti djeteta¹⁵; nediskriminacija¹⁶ i odgovornost za osiguravanje uvjeta za napredak¹⁷.

U kontekstu seksualnih prava, ovi principi zahtijevaju individualiziran pristup, na osnovu demonstracije zrelosti i razmatranja određenih okolnosti kao što su specifično shvatanje djeteta ili adolescenta, aktivnosti, status fizičkog ili mentalnog zdravlja, odnos sa roditeljima ili drugim zainteresovanim stranama, odnosi moći među onima koji su involvirani i priroda postojećih stvari.

Princip 3

Nediskriminacija čini podlogu za zaštitu i promociju svih ljudskih prava

IPPF shvata da okvir nediskriminacije čini podlogu za zaštitu i promociju svih ljudskih prava.¹⁸ Ovaj okvir nediskriminacije zabranjuje bilo kakvo razlikovanje, isključivanje ili ograničavanje na osnovu seksa;¹⁹ starosti;²⁰ spola;²¹ spolnog identiteta;²² seksualne orijentacije;²³ bračnog statusa; seksualne istorije ili ponašanja; stvarnog ili imputiranog; rase; boje; etničnosti; jezika; religije; političkog ili drugog mišljenja; nacionalnog, geografskog ili društvenog porijekla; imovine; rođenja; fizičke ili mentalne onesposobljenosti, zdravstvenog statusa, uključujući HIV; te civilnog, političkog, društvenog ili drugog statusa; što služi za ili ima efekt na narušavanje ili poništavanje priznavanja, uživanja ili prakticanja na jednakim osnovama s drugim, svih ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, civilnom ili bilo kojem drugom polju.²⁴

Diskriminacija na području seksualnih prava se može manifestovati kroz nejednak pristup kulturnim, ekonomskim, političkim ili društvenim pravima zbog seksa; starosti; spola; spolnog identiteta; seksualne orijentacije; bračnog statusa, seksualne istorije ili ponašanja, stvarnog ili imputiranog; seksualne prakse ili seksualne orijentacije; te poricanja seksualnih prava kao što su usluge vezane za seksualno zdravlje, sveobuhvatna seksualna edukacija i pomoć kod seksualnog nasilja; što narušava da neka osoba uživa prava na jednakim osnovama kao i drugi.

Pojedinci doživljavaju različite barijere kod ostvarivanja svojih seksualnih prava. Stvarna jednakost zahtijeva da se ove barijere otklone kako bi razni pojedinci uživali osnovna prava i slobode na jednakim osnovama sa drugima. Ovo može zahtijevati da se posebna pažnja posveti marginaliziranim grupama i grupama koje ne dobivaju dovoljno usluga

Princip 4

Seksualnost, i zadovoljstvo koje proizlazi iz nje, je centralni aspekt ljudskog bića, bez obzira na to da li se osoba odluči za reprodukciju ili ne

Seksualno zdravlje se proteže na cijeli životni vijek. Seksualnost je integralni faktor kod skoro svih reproduktivnih odluka; ipak, to je centralni aspekt ljudskog bića, bez obzira na to da li se neko odluči za reprodukciju ili ne.

Seksualnost nije samo sredstvo za pojedince da zadovolje svoje reproduktivne interese. Pravo da se doživi i uživa seksualnost neovisna o reprodukciji i reprodukcija neovisna o seksualnosti bi trebalo biti zaštićeno, posvećujući posebnu pažnju onima kojima je takvo pravo, u prošlosti ili sada, uskraćivano.

Sve osobe imaju pravo na uslove koji omogućavaju ostvarenje prijatne seksualnosti.²⁵ Zadovoljstvo je zasnovano na individualnoj i relacijskoj autonomiji za što moraju biti osigurani postojanje javne politike o seksualnoj edukaciji, zdravstvene usluge, sloboda od prinude i nasilja, kao i razvoj etike po pitanjima pravde, jednakosti i slobode.

Obzirom da je zadovoljstvo unutarnji aspekt seksualnosti, pravo na traženje, izražavanje i određenje kada da se ono doživi ne smije biti nikome uskraćeno.

Princip 5

Osiguravanje seksualnih prava za sve uključuje predanost slobodi i zaštiti od činjenja štete

Pravo da se bude zaštićen od svih oblika nasilja i štete i da se ima utočište od njih podupire seksualna prava.²⁶ Šteta vezana za seksualnost uključuje i nasilje i zloupotrebu fizičke, verbalne, psihološke, ekonomske i seksualne prirode, kao i nasilje nad pojedincima zbog njihovog seksa; starosti; spola; spolnog identiteta; seksualne orijentacije; bračnog statusa; seksualne istorije ili ponašanja, stvarnog ili imputiranog; seksualne prakse ili toga kako oni manifestiraju svoju seksualnost.

Sva djeca i adolescenti²⁷ imaju ovlasti da uživaju pravo na posebnu zaštitu od svih oblika iskorištavanja. Ovo obuhvata zaštitu od seksualnog iskorištavanja, dječije prostitucije i svih oblika seksualnog zlostavljanja, nasilja i napastovanja, uključujući prisilu djeteta da se upusti u bilo koju seksualnu aktivnost ili seksualnu praksu, te korištenje djece za pornografske performance ili materijale.

Princip 6

Seksualna prava mogu biti subjektom samo onih ograničenja određenih zakonom, koja imaju svrhu zaštite dužnog priznavanja i poštovanja prava i sloboda ostalih, te opće dobrobiti demokratskog društva

Seksualna prava, kao i ostala ljudska prava, mogu biti subjektom samo onih ograničenja određenih zakonom, koja imaju svrhu osiguravanja dužnog priznavanja i poštovanja prava i sloboda ostalih, te opće dobrobiti demokratskog društva,²⁸ javnog zdravstva i javnog poretka, u skladu sa zakonom o ljudskim pravima.²⁹ Takva ograničenja moraju biti nediskriminirajuća, potrebna i srazmjerna postizanju legitimnog cilja. Upotreba seksualnih prava mora biti vođena svjesnošću o dinamičkom odnosu između ličnih i društvenih interesa, priznavanju postojanja pluraliteta vizija i potrebom za garantovanjem jednakosti, dostojanstva i poštovanja različitosti.³⁰

Princip 7

Obaveze za poštivanje, zaštitu i ostvarenje se primjenjuju na sva seksualna prava i slobode

Seksualna prava i slobode obuhvataju temeljne pravne zahtjeve, kao i pristup sredstvima za ostvarenje tih zahtjeva.³¹ Kao i kod drugih ljudskih prava, države imaju obaveze na tri nivoa: da *poštuju*, *štite* i *ostvaruju* seksualna prava svih.³²

Obaveza da se *poštuje* zahtijeva od država da se uzdrže od direktnog ili indirektnog uplitanja u uživanje nekog posebnog prava, u ovom slučaju, seksualnih prava. Obaveza da se *zaštiti* zahtijeva od država da poduzmu mjere koje sprječavaju treće strane od uplitanja u garancije ljudskih prava. Obaveza da se *ostvari* zahtijeva od država da usvoje odgovarajuću legislativu, administrativne, budžetske, sudske, promotivne i druge mjere zbog potpunog ostvarivanja ovog prava.³³

Dočim države ostaju biti primarni nosioci dužnosti u poštivanju, zaštiti i ostvarivanju ljudskih prava u okviru svojih granica, i drugi sudionici u civilnom društvu čije djelovanje i propusti utiču na uživanje seksualnih prava bi se također trebali držati odgovornim. Ovdje mogu spadati druge države, međugranični entiteti i programi koji djeluju putem asistiranja u pružanju pomoći i razvoja, sigurnosne strukture i druga udruženja, kao i nedržavni akteri, uključujući i komercijalne, neprofitabilne i religiozne entitete, te pojedince.

Zbog toga, države se moraju uzdržati od kršenja ili na drugi način uplitanja u osobna seksualna prava, one moraju štiti ta prava od kršenja i uplitanja trećih strana i poduzeti pozitivne korake i mjere, uključujući uspostavljanje efektivnih, participatornih i odgovornih institucija i potrebnih sredstava za realizaciju seksualnih prava.

IPPF se obavezuje da uradi sve u okviru svojih sposobnosti kako bi ohrabrio sve asocijacije članice i pomogao im da odigraju svoju ulogu u poštivanju, zaštiti i ostvarivanju seksualnih prava, koja će biti prikazana u daljem tekstu, i da zagovaraju da države i drugi sudionici poštuju, štite i ostvaruju ova prava u svim svojim aspektima legislativne, administrativne, budžetske i druge politike i prakse.

Seksualna prava su ljudska prava vezana za seksualnost

IPPF afirmiše da su seksualna prava ljudska prava. Seksualna prava se sastoje od grupe prava vezanih za seksualnost koja proizlaze iz prava na slobodu, jednakost, privatnost, autonomiju, integritet i dostojanstvo svih ljudi.

Mnogi međunarodni instrumenti, norme i standardi priznaju važnost principa vezanih za seksualnost. Seksualna prava su posebne norme koje se pojavljuju kada se postojeća ljudska prava primjenjuju na seksualnost. Seksualna prava štite određene identitete, ali dosežu i dalje od ovoga i štite pravo svih ljudi da im se dozvoli da ostvare i izraze svoju seksualnost, sa dužnim poštovanjem prema pravima ostalih i u okviru načela nediskriminacije.

Sljedeća seksualna prava primjenjuju osnovne, dobro utvrđene principe ljudskih prava na polje ljudske seksualnosti. Njihova primjena je od posebne važnosti za siromašne, marginalizirane, isključene iz društva i one koji ne dobivaju dovoljno usluga, bez obzira da li se to dešavalo prije ili sada.

Obzirom da IPPF afirmiše univerzalnost, međusobnu povezanost, međusobnu ovisnost i nedjeljivost svih ljudskih prava, redosljed kojim su sljedeća seksualna prava inkorporirana u ovu deklaraciju ne podrazumijeva određenu hijerarhiju. Implementacija sljedećih članova bi trebala biti na osnovu opštih principa koji im prethode.

Član 1

Pravo na jednakost, jednaku zaštitu zakona i slobode od svih oblika diskriminacije zasnovane na seksu, seksualnosti ili spolu

Sva su ljudska bića rođena slobodna i jednaka po dostojanstvu i pravima,³⁴ te moraju uživati jednaku zaštitu zakona³⁵ protiv diskriminacije zasnovane na njihovoj seksualnosti, seksu ili spolu.³⁶

Svim osobama se mora osigurati sredina u kojoj svako uživa u i ima jednak pristup svim pravima koje država dopušta. Države i civilno društvo moraju poduzeti korake da promovišu modifikaciju društvenih i kulturnih praksi zasnovanih na stereotipnim ulogama žena ili muškaraca o ideji superiornosti ili inferiornosti seksa, spolova ili spolnih izražavanja.

Sve osobe imaju pravo na rad, obrazovanje, zdravlje, društvenu sigurnost i druga ekonomska, društvena i kulturna prava, kao i na objekte, dobra, usluge i uslove potrebne da se ta prava ostvare, bez diskriminacije na bilo kakvim osnovima.

Svim osobama će se dati pravni kapacitet i istovjetne mogućnosti da praktikuju taj kapacitet, jednaka prava da sklapaju ugovore i upravljaju imovinom i biće jednako tretirane u svim fazama procedure na sudovima i tribunalima sa dužnim poštovanjem prema evoluirajućem kapacitetu djeteta.

Sve će osobe imati ista prava prema zakonu koji se odnosi na kretanje osoba i njihovu slobodu da izaberu svoje prebivalište bez diskriminacije

Član 2

Pravo na učešće svih osoba, bez obzira na seks, seksualnost ili spol

Sve osobe imaju pravo na sredinu koja omogućava aktivno, slobodno i značajno učešće i doprinos civilnim, ekonomskim, društvenim, kulturnim i političkim aspektima ljudskog života na lokalnim, nacionalnim, regionalnim i međunarodnim nivoima, putem razvoja kroz koga se ljudska prava i osnovne slobode mogu ostvariti.³⁷

Sve osobe imaju pravo da učestvuju u razvoju i implementaciji politika koje determiniraju njihovo blagostanje,³⁸ uključujući njihovo seksualno i reproduktivno zdravlje, bez formalnih ili neformalnih prepreka kao što su brak, kvalifikacije, stanja vezana za status HIV-a³⁹ ili diskriminatorne spolne norme, stereotipi i predrasude koje isključuju ili ograničavaju učešće osoba zasnovano na idejama o spolnom i seksualnom svojstvu.

Mladi ljudi, koji su često izopćeni, će imati pravo da budu učesnici i protagonisti u procesima promjene njihovih društava. Oni će imati bitne načine da tome doprinesu i da podijele odgovornosti za razvoj politika i programa koji štite, promovišu i ostvaruju seksualno i reproduktivno zdravlje i prava.⁴⁰

Sve će osobe moći učestvovati u javnom i političkom životu, uključujući zauzimanje javnih ureda i obnašanje svih javnih funkcija, bez diskriminacije na bilo kakvim osnovama.

Kao osnova za učešće, sve će osobe uživati pravo na pokretljivost i da napuste ili se vrate u svoju vlastitu zemlju, kao i jednak pristup dokumentima koji omogućavaju takvu pokretljivost i putovanje bez diskriminacije.⁴¹

Član 3

Prava na život, slobodu, sigurnost ličnog i tjelesnog integriteta

• Sve osobe imaju pravo na život, slobodu⁴² i da budu slobodne od tortura i zlog, nehumanog i degradirajućeg tretmana⁴³ u svim slučajevima, a posebno zbog bilo kakvih zabranjenih osnova diskriminacije, te će imati pravo da praktikuju svoju seksualnost slobodno od nasilja ili prinude.

Sve osobe imaju pravo na život i tjelesni integritet,⁴⁴ ova se prava neće ugroziti ili izložiti riziku da “se osvete časti” porodice.⁴⁵

Nijedna osoba neće biti podvrgnuta sudskom ili vansudskom ubistvu, sudskom ili vansudskom tjelesnom kažnjavanju zbog svoje seksualne prošlosti ili ponašanja, spolnog identiteta ili izražavanja.⁴⁶

Život ili zdravlje nijedne žene neće biti izloženo riziku kao posljedica medicinskog tretmana koji joj je bio uskraćen zbog bilo kojeg fizičkog, mentalnog ili drugog stanja, a osobito zbog toga što ona može nositi fetus.

Nijedna žena neće biti osuđena na prisilno materinstvo kao rezultat prakticiranja svoje seksualnosti.

Sve osobe imaju pravo da budu slobodne od štetnih tradicionalnih praksi, uključujući sakaćenje ženskih genitalnih organa i prisilni ili rani brak.⁴⁷

Sve osobe imaju pravo da budu slobodne od nasilja, uključujući sve oblike fizičkog, verbalnog, psihološkog ili ekonomskog zlostavljanja, seksualnog napastovanja ili seksualnog nasilja, silovanja i drugih oblika prinudnog seksa u ili van braka, u oružanom konfliktu ili pritvoru.

Sve osobe, uključujući seksualne radnike svih spolova⁴⁸ ili slučajeve stvarne ili navodne seksualne aktivnosti izvan braka, imaju pravo biti slobodne od rizika nasilja stvorenog stigmom i diskriminacijom zasnovanim na njihovom seksu, seksualnosti ili spolu.

Niko neće biti podvrgnut arbitražnom pritvoru niti nametanju arbitražnih ili diskriminatornih sankcija zbog narušavanja nepreciznih ili loše definisanih kriminalnih propisa u vezi konsenzualnog seksa.⁴⁹

Seksualni izbori, običaji ili izražavanja nijedne osobe, uključujući stvarne ili imputirane običaje seksualnog rada, ne mogu opravdati, oprostiti ili ublažiti kaznu za nasilje, zlostavljanje ili napastovanje.⁵⁰

Svi migranti, radnici-migranti, posebno ženski i migranti- transvestiti u državama u kojim rade i žive moraju imati pristup sredstvima zaštite od tjelesnih povreda, te nasilja i zlostavljanja zasnovanih na njihovim seksualnim ili spolnim izražavanjima, kao i sredstvima za zaštitu i ostvarenje njihovog seksualnog zdravlja i prava.

Sve osobe imaju pravo da zatraže i uživaju utočište od progona, uključujući i progon od strane države ili zbog propusta da se poduzmu dostatni koraci da se osoba zaštiti od ozbiljnog zlostavljanja⁵¹ na osnovu seksa, spola, spolnog identiteta, seksualne istorije ili ponašanja, seksualne orijentacije ili HIV statusa.⁵²

Sve osobe će biti slobodne od seljenja, ekstradicije i protjerivanja ili prijetnji njima u bilo koju državu gdje se one mogu suočiti sa dobro osnovanim strahom od progona zasnovanog na seksu, spolu, spolnom identitetu, seksualnoj istoriji ili ponašanju, seksualnoj orijentaciji ili HIV statusu.

Član 4

Pravo na privatnost

Sve osobe imaju pravo da ne budu podvrgnute arbitražnom uplitanju u njihovu privatnost, porodicu, dom, dokumente ili korespondenciju,⁵⁴ te imaju pravo na privatnost koje je osnovno za upražnjavanje seksualne autonomije.

Sve osobe imaju pravo na seksualnu autonomiju i moći će donositi odluke o svojoj seksualnosti, seksualnom ponašanju i intimnosti bez arbitražnog uplitanja.

Sve osobe imaju pravo na povjerljivost u vezi usluga iz oblasti seksualnog zdravlja i njege, medicinskih zabilješki, a posebno na zaštitu informacija koje se tiču njihovog HIV statusa i na zaštitu od arbitražnih razotkrivanja ili prijetnji arbitražnim razotkrivanjima, u okviru dopustivih ograničenja i bez diskriminacije.⁵⁵

Sve osobe imaju pravo da kontrolišu razotkrivanje informacija koje se tiču njihovih seksualnih izbora, seksualne istorije, seksualnih partnera i ponašanja te ostalih stvari vezanih za seksualnost.

Član 5

Pravo na ličnu autonomiju i priznavanje pred zakonom

Sve osobe imaju pravo da budu priznate pred zakonom i pravo na seksualnu slobodu, koje obuhvata mogućnosti za pojedince da kontrolišu i slobodno odlučuju o stvarima vezanim za seksualnost, da izaberu svoje seksualne partnere, da traže da iskuse svoj puni seksualni potencijal i zadovoljstvo, u okviru nediskriminacije i sa dužnim poštovanjem prema pravima drugih i evoluirajućem kapacitetu djece.

Sve osobe imaju pravo da budu priznate pred zakonom svugdje, bez diskriminacije na bilo kojim osnovama.

Sve osobe su slobodne da upražnjavaju autonomne i relacijske seksualne prakse i ponašanje u sredini sa društvenim, političkim i ekonomskim uslovima u kojoj se mogu ostvariti sva prava i slobode jednako za sve, bez diskriminacije, nasilja i prinude ili zlostavljanja.

Nijedna osoba neće biti podvrgnuta zakonu koji arbitražno kriminalizira konsenzualne seksualne odnose ili prakse niti će biti podvrgnuta hapšenju ili pritvaranju na osnovu seksa, seksualnosti, spola ili konsenzualnih seksualnih praksi i ponašanja.

Sve osobe u zatvoru imaju pravo da se ne suoče sa zlostavljanjem ili rizikom od povreda na osnovu bilo kojih zabranjenih oblika diskriminacije. Sve osobe u zatvoru imaju pravo na zaštitu od marginalizacije⁵⁶ i da imaju redovne bračne posjete.⁵⁷

Sve će osobe uživati u slobodi od zla povezanog sa zločinom trgovine ljudima.⁵⁸

Nijedna osoba neće biti podvrgnuta nedobrovoljnom medicinskom istraživanju ili procedurama, prisiljena na medicinsko testiranje ili arbitražno medicinsko ograničavanje na osnovama zaštićenog seksualnog izražavanja; seksualne orijentacije; seksualne istorije ili ponašanja, stvarnog ili imputiranog, te spolnog identiteta ili izražavanja.

Nijedna osoba neće biti prisiljena da se podvrgne medicinskim procedurama, uključujući hiruršku promjenu spola, sterilizaciju ili hormonalnu terapiju, kao uslov za zakonsko priznavanje svog spolnog identiteta, niti će biti podvrgnuta pritisku za prikrivanje, suzbijanje ili poricanje svog seksa, starosti, spola, spolnog identiteta ili seksualne orijentacije.

Nijednoj osobi se neće poricati dokumenti o identitetu, koji navode njen spol ili seks što odražava osobni samodefinisani spolni identitet, uključujući, ali ne ograničavajući se na potvrde o rođenju, pasoše ili izborne zabilješke.

Član 6

Pravo na slobodu mišljenja, nazora i izražavanja; pravo na udruživanje

- Sve osobe imaju pravo da koriste slobodu mišljenja, nazora i izražavanja u vezi ideja o seksualnosti, seksualnoj orijentaciji, spolnom identitetu i seksualnim pravima, bez arbitražnih uplitanja ili ograničavanja zasnovanih na dominantnim kulturnim vjerovanjima ili političkoj ideologiji, te diskriminirajućim stanovištima o javnom redu, javnom moralu, javnom zdravlju ili javnoj sigurnosti.⁵⁹

Sve osobe imaju pravo na slobodu mišljenja, svijest i religiju,⁶⁰ uključujući pravo na zadržavanje nazora bez uplitanja, a u okviru nediskriminacije i poštivanja evoluirajućeg kapaciteta djece.

- Sve osobe imaju pravo da istraže svoju seksualnost, da imaju snove i fantazije slobodne od straha, srama, krivice, lažnih uvjerenja i ostalih prepreka za slobodno izražavanje svojih želja, s punim poštovanjem prema pravima drugih.

Sve osobe, a posebno žene, imaju pravo na izražavanja svog identiteta ili personalnosti putem govora, ponašanja, oblačenja, tjelesnih karakteristika, izbora imena i drugih sredstava bez ograničenja.⁶¹

Sve osobe imaju pravo da traže, primaju i daju informacije i ideje u vezi ljudskih prava, seksualnih prava, seksualne orijentacije, spolnog identiteta i seksualnosti kroz bilo koji legalni medij i bez obzira na granice, a u okviru nediskriminacije i uzimajući u obzir prava drugih te evoluirajući kapacitet djece.

Sve osobe imaju pravo na slobodu mirnog sjedinjavanja i udruživanja⁶² u razne formacije. Ovo uključuje pravo na osnivanje, pridruživanje i stvaranje grupa i organizacija i da razvijaju, razmjenjuju i daju informacije i ideje o stvarima vezanim za ljudska prava, seksualna prava, seksualnost, seksualnu orijentaciju i spolni identitet kroz bilo koji medij, a u okviru društvenog poretka u kom se prava i slobode svih mogu u potpunosti ostvariti.

Član 7

Pravo na zdravlje i koristi od naučnog napretka

Sve osobe imaju pravo na uživanje najvećih dosegljivih standarda psihičkog i mentalnog zdravlja,⁶³ što uključuje temeljne determinante zdravlja⁶⁴ i pristup njezi seksualnog zdravlja za prevenciju, dijagnostiku i tretman svih seksualnih zabrinutosti, problema i poremećaja.

Sve osobe imaju pravo da insistiraju na sigurnijem seksu zbog prevencije neželjene trudnoće i spolno prenosivih infekcija, uključujući HIV i AIDS.

Sve osobe imaju pravo da učestvuju u donošenju zakona, politika, programa i organizovanju pružanja usluga koje se odnose na javno zdravstvo u njihovim zajednicama.

Sve zdravstvene intervencije moraju biti senzitivne prema posebnim potrebama marginaliziranih pojedinaca i zajednica. Sve će osobe imati pristup zdravstvenoj njezi i uslugama neovisno od svjesnih primjedbi onih koji obezbjeđuju zdravstvene usluge.⁶⁵

Sve osobe imaju pravo na pristup informacijama o seksualnim pravima, seksualnoj orijentaciji, seksualnosti i spolnom identitetu vezanim za zdravlje i pravo na pristup najboljim mogućim zdravstvenim uslugama zasnovanim na dokazu i naučno validnom istraživanju.

Sve osobe, uključujući i seksualne radnike, imaju pravo na sigurne radne uslove, pristup zdravstvenim uslugama i pomoć i zaštitu koje su potrebne da bi se moglo insistirati na sigurnijim seksualnim praksama kod svih partnera i klijenata.

Sve osobe koje su u oružanom sukobu ili su prisiljene na premještanje će imati pristup sveobuhvatnim uslugama iz oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja..

Sve osobe imaju pravo da uživaju koristi od naučnog napretka i njegove primjene⁶⁶ na seksualna prava i seksualno zdravlje.

Sve osobe će imati pravo i sredstva za pristup ili odbijanje tehnologija iz oblasti reproduktivnog zdravlja, usluga ili medicinskih intervencija na jednakoj osnovi sa drugima, bez diskriminacije. Ograničenja na ovo pravo zasnovana na starosti moraju zadovoljiti zahtjeve za nediskriminaciju i princip evoluirajućeg kapaciteta djeteta.

- Sve osobe će imati pravo i sredstva za pristup ili odbijanje učešća u naučnom istraživanju na jednakoj osnovi sa

Član 8

Pravo na edukaciju i informaciju

Sve osobe, bez diskriminacije, imaju pravo na edukaciju i informaciju općenito, te na sveobuhvatnu edukaciju i informaciju o seksualnosti, koja je potrebna i korisna da se ostvare građanstvo i jednakost u privatnim, javnim i političkim domenima.

Sve osobe imaju pravo na edukaciju zbog iskorjenjivanja stigme i diskriminacije, promovišući razvoj mladih ljudi kao informisanih aktera koji preuzimaju odgovornost za svoje živote i ovlašćujući ih da učestvuju u određivanju politike vezane za seksualno zdravlje i edukaciju o seksualnosti.⁶⁷

Sve osobe, a posebno mladi ljudi imaju pravo da daju doprinos programima sveobuhvatne edukacije o seksualnosti i politikama vezanim za seksualnost.

Sve osobe imaju pravo na sredstva za razvoj vještina kako bi pregovarali o jačim i pravednijim odnosima.

Sve osobe će, bez obzira na nacionalne granice, imati pristup netradicionalnim i tradicionalnim informacijama u svim medijima koje poboljšavaju seksualnost, seksualna prava i seksualno zdravlje; posebno će mladi ljudi imati pristup informacijama o seksualno i spolno neusklađenim životima i seksualnim odnosima.

Sve osobe će imati pristup informacijama o seksualnosti od strane zajednice, škole i onih koji obezbjeđuju zdravstvene usluge na razumljivom jeziku, uključujući informacije o sredstvima za osiguravanje seksualnog i reproduktivnog zdravlja, te o donošenju odluka kada, kako i s kim imati seks i kada će seksualno ponašanje postati reproduktivno.⁶⁸

Sve osobe imaju pravo na dostatnu edukaciju i informacije kako bi osigurale da su bilo koje odluke koje donesu u vezi svog seksualnog i reproduktivnog zdravlja donesene sa punim, slobodnim i na informacijama zasnovanim pristankom.⁶⁹

Član 9

Pravo da se izabere da li da se stupi u brak ili ne i da se osnuje i planira porodica, te da se odluči da li imati djece, koliko i kada

Sve osobe imaju pravo da izaberu da li da stupe u brak ili ne, da li da osnuju i planiraju porodicu ili ne, kada da imaju djecu i da odluče o broju i razmaku između rađanja djece slobodno i odgovorno, u sredini u kojoj zakoni i politike priznaju različite oblike porodice kao što su oni koji nisu definisani potomstvom ili brakom.⁷⁰

Sve osobe imaju pravo da slobodno i s punim pristankom stupe u brak ili druge partnerske sporazume koji će svima biti dostupni u okviru načela nediskriminacije i sa dužnim poštovanjem prema evoluirajućem kapacitetu djece.

Sve osobe imaju pravo na društveno blagostanje u vezi porodice i ostale javne koristi kao što su zapošljavanje i imigracija, neovisno od oblika porodice kojeg su izabrali, uključujući one koji nisu definisani porijeklom ili brakom.

Sve osobe imaju pravo imati pristup informacijama, edukaciji i sredstvima koja su im potrebna da mogu odlučiti da li ili ne i kada da imaju djecu, da slobodno i odgovorno odluče o broju djece i vremenskom razmaku između njihovog rađanja.⁷¹

Sve osobe imaju pravo na slobodne i odgovorne izbore u vezi reprodukcije i oblikovanja porodice; uključujući pravo da se odluči da li da se imaju biološka ili usvojena djeca ili ne, kao i pravo na sve sigurne, efektivne, prihvatljive i priuštive metode regulacije plodnosti, reproduktivne tehnologije i tretmane.

Sve osobe imaju pravo na savjetovanje i druge usluge vezane za reprodukciju, neplodnost i okončanje trudnoće bez obzira na bračni status, a u okviru načela nediskriminacije i uzimajući u obzir evoluirajući kapacitet djece.

- Sve žene imaju pravo na informacije, edukaciju i usluge neophodne za zaštitu reproduktivnog zdravlja, sigurno majčinstvo i siguran pobačaj, a koje su pristupačne, priuštive, prihvatljive i pogodne za sve korisnike.
- Sve osobe će imati ista prava i odgovornosti za skrbništvo, starateljstvo i usvajanje djece ili slične ustanove gdje ovi koncepti postoje u nacionalnom zakonodavstvu, a u okviru načela nediskriminacije; u svim slučajevima najbolji interesi djece će biti iznad svega.

Član 10

Pravo na odgovornost i zadovoljenje

Sve osobe imaju pravo na efektivne, adekvatne, pristupačne i pogodne edukativne, zakonodavne, sudske i druge mjere da osiguraju i zahtijevaju da su oni koji su po dužnosti obavezni podržavati seksualna prava potpuno odgovorni za njih. Ovo uključuje sposobnost da se nadzire primjena seksualnih prava i pristup sredstvima protiv narušavanja seksualnih prava, uključujući pristup potpunom zadovoljenju kroz restituciju, kompenzaciju, zadovoljstvo, garanciju neponavljanja ili bilo koja druga sredstva.

- Države će uspostaviti mehanizme odgovornosti da se osigura da su njihove obaveze vezane za garantovanje ljudskih prava u potpunosti poduprte.

Sve osobe će imati pravo na pristup efektivnim mehanizmima za odgovornost i zadovoljenje za vrijeme oružanog sukoba, a posebno u vezi sa seksualnim nasiljem i nasiljem zasnovanom na spolu.

Sve osobe će imati pristup informacijama i pomoći, koje su neophodne kako bi mogle tražiti sredstva i osigurati zadovoljenje kod narušavanja svojih seksualnih prava

Sve osobe imaju pravo držati odgovornim nedržavne aktere čija djelovanja ili propusti utiču na njihovo uživanje seksualnih prava. Ovo uključuje sposobnost da se traži sredstvo i zadovoljenje kod bilo kakvih narušavanja seksualnih prava.

Države će poduzeti korake da spriječe treće strane da ugroze seksualna prava drugih.

IPPF je predan da učini sve u okviru svojih kapaciteta, uključujući obezbjeđivanje tehničke pomoći, izgradnju kapaciteta i finansijsku pomoć, da ohrabri sve svoje asocijacije članice da zagovaraju seksualna prava, obezbijede usluge iz oblasti seksualnog zdravlja, informacije i sveobuhvatnu edukaciju koji su orjentisani na klijenta i nisu diskriminirajuće; i da tretira svoje osoblje i učesnike u njegovim programima i projektima u skladu s Principima i seksualnim pravima inkorporiranim u ovu deklaraciju.

Reference i bilješke

Ove bilješke identifikuju izvore principa i prava koje je IPPF izložio u „Seksualna prava: Deklaracija IPPF-a“

Izvori uključuju instrumente temeljnih međunarodnih ljudskih prava i autoritativna tumačenja međunarodnih standarda. Takođe, uključujemo reference koje podržavaju dodatna prava za koja IPPF vjeruje da se podrazumijevaju u temeljnim međunarodnim standardima. Ovi izvori obuhvataju zakone i politike nacionalnih vlada, izražavanja međunarodnih stručnjaka i zagovornika ljudskih prava, te procese koje provode asocijacije članice IPPF-a.

Cijeli tekst Povelje o seksualnim i reproduktivnim pravima IPPF-a iz 1995. se može naći na:

www.ippf.org/en/Resources/Statements/IPPF+Charter+on+Sexual+and+Reproductive+Rights.htm

Cijeli tekst mnogih međunarodnih standarda i izvještaja tijela Ujedinjenih naroda za ljudska prava se mogu naći na web stranici Ureda visokog komesara za ljudska prava Ujedinjenih naroda: www.ohchr.org

Za cijelu diskusiju WHO o seksualnim pravima i seksualnom zdravlju pogledajte: www.who.int/reproductive-health/gender/sexualhealth.html#4

Cijeli tekst Yogyakarta principa: Principi primjene zakona o međunarodnim ljudskim pravima vezanim za seksualnu orijentaciju i spolni identitet (Yogyakarta Principles) (2007) se može naći na: www.yogyakartaprinciples.org

Završne bilješke

1. Međunarodni document o ljudskim pravima:

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (UDHR)

Međunarodni pakt o civilnim i političkim pravima (ICCPR) i njegova dva Opcionalna protokola

Međunarodni pakt o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima (ICESCR)

Instrumenti temeljnih međunarodnih ljudskih prava i njihova tijela za nadzor:

Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (ICERD)- Tijelo za nadzor: CERD

Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)- Tijelo za nadzor: CEDAW i njegov Opcionalni protokol

Konvencija protiv torture i drugih oblika surovog, nehumanog i degradirajućeg tretmana (CAT) – Tijelo za nadzor: CAT i njegov Opcionalni protokol

Konvencija o pravima djeteta (CRC) I njena dva Opcionalna protokola

Tijelo za nadzor: CRC

Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih migrirajućih radnika i članova njihovih porodica (CMW)

Tijelo za nadzor: CMW

Konvencija o pravima osoba sa onesposobljenošću (datum stupanja na snagu: 03.05.2008.)

Međunarodna konvencija o zaštiti svih osoba od nametnutog nestanka (na snazi od maja 2008.)

Kao dodatak temeljnim sporazumima o ljudskim pravima, postoje brojni instrumenti međunarodnih ljudskih prava koji su, iako ne zakonski obavezujući, neporeciva moralna snaga i koji obezbjeđuju praktično vodstvo državama u njihovom provođenju. Ovdje spadaju:

Bečka deklaracija i Program djelovanja

Milenijumska deklaracija Ujedinjenih naroda

Deklaracija Ujedinjenih naroda o eliminaciji nasilja nad ženama

Deklaracija Ujedinjenih naroda o pravu na razvoj

Konvencija o pristanku na brak, minimalnoj starosti za brak i registraciji brakova

Deklaracija o posvećenosti HIV/AIDS-u

CESCR komitet je naveo da pravo na zdravlje sadrži slobode koje obuhvataju pravo da se odluči o zdravlju i tijelu, uključujući i seksualnu i reproduktivnu slobodu. Komitet za ekonomska, društvena i kulturna prava: Generalni komentar 14: pravo na najveće dosežne standarde zdravlja. UN document E/C.12/2000/4 11. avgust 2000.

Izveštaj Specijalnog izvijestitelja o pravu na zdravlje sa 60. Sesije Komisije o ljudskim pravima, UN dokument E/CN.4/2004/49 (2004) para 9.

Seksualnost je pozicionirana kao međusekcija između društvenog i individualnog i nastaje iz dinamične interakcije među društvenim, ekonomskim, političkim i kulturnim strukturama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou. Ova dinamika podstiče osjećaje svih ljudi o sebi i o drugima, kao i o seksualnim pravima.

Izveštaj Specijalnog izvijestitelja o pravu na zdravlje, E/CN.4/2004/49 (2004) para. 55.

Proces za prepoznavanje takvih situacija će biti sličan onome koji je korišten u slučaju kada asocijacije članice ne implementiraju sve ciljeve Strateškog okvira zbog specifičnih rezloga vezanih za njihov državni kontekst, uključujući i zakon. Asocijacije članice će napraviti situacionu analizu u državi i ona će biti dokumentovana. Napraviće se ugovor između Regionalnog direktora/Regionalnog izvršnog komiteta i asocijacije članice.

Pogledajte Ilkcaracan, P. and Jolly, S. (2007) Spol i seksualnost: Pregled (BRIDGE: Institut za razvojne studije):

www.bridge.ids.ac.uk/reports_gend_CEP.html#Sexuality

Pravednost je nepristrasnost i prava u raspodjeli koristi i odgovornosti. Koncept spolne pravednosti priznaje da žene i muškarci imaju različite potrebe i moć i da bi se ove razlike trebale identifikovati i tretirati na način koji koriguje neravnotežu između spolova.

Jednakost je odsustvo diskriminacije u mogućnostima i dodjela resursa, koristi ili pristupa uslugama.

Pravednost spolova se odnosi na situacije gdje su potrebe muškaraca i žena različite, resursi i programska pažnja bi trebali biti u proporciji prema ovim potrebama; jednake mogućnosti bi trebale biti osigurane i, ako je potrebno, trebalo bi obezbijediti različit tretman i pažnju da bi se garantovala jednakost rezultata i ispravili istorijski i društveni nepovoljni položaji koje su žene iskusile.

Jednakost spolova se odnosi na izmjerljivo jednako predstavljanje žena i muškaraca. Jednakost spolova ne podrazumijeva da su žene i muškarci isti, već da imaju jednaku vrijednost i da bi im se trebao pružiti jednak tretman. Jednakost spolova se odnosi na sposobnost žena i muškaraca da: podjednako učestvuju u raspodjeli moći i uticaja; imaju jednake mogućnosti, prava i obaveze u javnim i privatnim sferama, uključujući uslove rada i sticanje prihoda; imaju jednak pristup kvalitetnoj edukaciji i mogućnostima izgradnje kapaciteta; imaju jednaku mogućnost da razviju svoj puni potencijal; imaju jednak pristup resursima i uslugama u okviru porodica, zajednica i društva do u tančine; i da budu jednako tretirani po zakonu i politikama. Jednakost spolova ne znači da su žene i muškarci isti, nego da njihova prava, odgovornosti i mogućnosti ne ovise o spolu.

Konvencija o pravima djeteta, Član 5: Države sudionici će poštovati odgovornosti, prava i dužnosti roditelja ili, gdje je primjenjivo, članova šire porodice ili zajednice u skladu sa lokalnim običajem, pravnim skrbnicima ili drugim osobama pravno odgovornim za dijete, da obezbijede, na način konzistentan sa evoluirajućim kapacitetima djeteta, odgovarajuće upute i vodstvo za ostvarivanje prava djeteta priznatih u postojećoj konvenciji. www2.ohchr.org/english/law/crc.htm

Konvencija o pravima djeteta, utvrđuje pojam da su ljudi mlađi od 18 godina nosioci prava. Djetetom se smatra, u sadašnjim primjenama međunarodnog prava, svaka osoba mlađa od osamnaest godina.

Konvencija o pravima djeteta, Član 1: Zbog postojeće konvencije, djetetom se smatra svako ljudsko biće mlađe od osamnaest godina, osim ako se prema zakonu koji je primjenjiv na dijete punoljetnost ne doseže ranije.

Konvencija o pravima djeteta, Član 3: (1.) Kod svih postupaka koji se tiču djece, bez obzira da li su poduzeti od strane javnih ili privatnih dobrotvornih institucija, sudova, administrativne vlasti ili zakonodavnih tijela, najveći interesi djeteta će biti predmet primarnog razmatranja. (2.) Države sudionici se obavezuju da osiguraju djetetu takvu zaštitu i njegu kakva je neophodna za njegovo blagostanje, uzimajući u obzir prava i dužnosti njegovih roditelja, zakonskih skrbnika ili ostalih pojedinaca zakonski odgovornih za njega, te da će u potpunosti poduzeti sve odgovarajuće zakonodavne i administrativne mjere. (3.) Države sudionici će osigurati da se institucije i službe odgovorne za njegu ili zaštitu djece usklade sa standardima uspostavljenim od strane kompetentnih vlasti, posebno na polju sigurnosti, zdravlja, broja i prikladnosti osoblja, kao i kompetentne supervizije.

Konvencija o pravima djeteta, Član 5: Države sudionici će poštovati odgovornosti, prava i dužnosti roditelja ili, gdje je to primjenjivo, članova šire porodice ili zajednice prema lokalnom običaju, zakonskim skrbnicima ili drugim osobama zakonski odgovornim za dijete, da obezbijede, na način koji je konzistentan sa evoluirajućim kapacitetima djeteta, odgovarajuće usmjerenje i vodstvo djeteta u ostvarivanju njegovih prava priznatih u postojećoj konvenciji.

Konvencija o pravima djeteta, Član 2.1: Države sudionici će poštovati i osigurati prava istaknuta u postojećoj konvenciji svakom djetetu u okviru svoje jurisdikcije, bez bilo kakve vrste diskriminacije, neovisno o rasi, boji, seksu, jeziku, religiji, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom, etničkom ili društvenom porijeklu, imovini, onesposobljenosti, rođenju ili statusu djeteta, njegovog roditelja ili zakonskog skrbnika.

Konvencija o pravima djeteta, Član 6.2: Države sudionici će osigurati do maksimalnog mogućeg nivoa opstanak i razvoj djeteta.

Načelo nediskriminacije se primjenjuje na sve reference o diskriminaciji u ovom dokumentu.

Seks se odnosi na biološke karakteristike koje definišu ljudska bića kao ženska i muška. Iako ove biološke karakteristike nisu međusobno isključive, jer postoje pojedinci koji posjeduju obje, one imaju tendenciju da diferenciraju ljudska bića na muškarce i žene. Pogledajte princip 2 ove deklaracije. Diskriminacija na osnovu starosti je jednako relevantna za starije ljude. Međunarodni pakt o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima, Član 2.2: Države sudionici u postojećem paktu se obavezuju da će garantovati da će prava artikulirana u postojećem paktu biti ostvarena bez diskriminacije bilo koje vrste, kao što su rasa, boja, seks, jezik, religija, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, imovina, rođenje ili drugi status.

Spol se odnosi na društvena, kulturna i ekonomska svojstva i mogućnosti povezane s tim da je neko muško ili žensko u određenom trenutku

Spolni identitet se odnosi na unutarnju samosvijest osobe da je muško ili žensko; da je muževna ili ženstvena.

Seksualna orijentacija se odnosi na izvornu seksualnu privlačnost prema istom, suprotnom ili i oba spola.

Za primjere tumačenja međunarodnog zakona o nediskriminaciji po svim osnovama, a u vezi sa namjernim i efektivnim diskriminatornim činovima u kontekstu rase, seksa i rasne diskriminacije vezane za spol, pogledajte: 18: Nediskriminacija, UN doc. HRI/GEN/1/Rev.6 na 146, 2003. Pogledajte takođe, Opšte preporuke Komiteta za eliminaciju svih oblika rasne diskriminacije 25: Dimenzije rasne diskriminacije vezane za spol, UN doc A/55/18, 2000. CLADEM Manifest (druga verzija, Kampanja za Konvenciju o seksualnim pravima i reproduktivnim pravima, oktobar 2006.), str.26. www.convencion.org.uy

Za ranu i uticajnu odluku o posebnim zaštitama protiv seksualne ozljede od strane regionalnog suda, pogledajte: Evropski sud za ljudska prava, X i Y protiv Holandije, 26.03.1985.

Konvencija o pravima djeteta, Član 34: Države sudionici se obavezuju da zaštite dijete od svih oblika seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe. Zbog ovoga će države sudionici posebno poduzeti sve odgovarajuće nacionalne, bilateralne i multilateralne mjere da zaštite: (a) poticanje prisile djeteta da se upusti u bilo koju nezakonitu seksualnu aktivnost; (b) iskorištavanje djece za prostituciju ili druge nezakonite seksualne prakse; (c) iskorištavanje djece za pornografske predstave i materijale.

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Član 29: (1) Svako ima dužnosti prema zajednici u kojoj su sloboda i puni razvoj njegove personalnosti mogući. (2) U ostvarivanju ovih prava i sloboda, svako će biti subjektom samo takvih ograničenja koja su određena zakonom samo zbog osiguravanja dužnog priznavanja i poštovanja prava i sloboda drugih i zadovoljenja zahtjeva za moralnošću, javnim redom i općim blagostanjem u demokratskom društvu. (3) Ova prava i slobode se ni u kom slučaju ne mogu ostvarivati u suprotnosti sa svrhama i principima Ujedinjenih naroda. Dostupno na: www.un.org/Overview/rights.html

Međunarodni pakt za ekonomska, društvena i kulturna prava, Član 12: 1. Države sudionici u postojećem paktu priznaju prava svakoga na uživanje najvećih dosegljivih standarda fizičkog i mentalnog zdravlja. 2. Koraci koje će države sudionici u ovom paktu poduzeti da bi se postiglo potpuno ostvarenje ovog prava će uključiti one koji su neophodni za: (1) obezbjeđenje smanjenja stope mrtvorođenčadi i smrtnosti djece, te za zdrav razvoj djeteta; (2) poboljšanje svih aspekata higijene u okruženju i industriji; (3) zaštitu, tretman i kontrolu, epidemijskih, endemijskih, profesionalnih i drugih bolesti; (4) stvaranje uslova koji bi osigurali sve medicinske usluge i medicinsku pažnju u slučaju bolesti.

Pogledajte takođe: Komitet za ekonomska, društvena i kulturna prava, Opći komentar 14: Pravo na najveće dosegljive standarde zdravlja, UN dokument E/C.12/2000/4 11. august 2000, paragrafi 28-29.

30 Mora se raditi na promjeni onih ograničenja uspostavljenih zakonom koja nisu u skladu sa svrhama i legitimnim ciljevima izraženim u ovom principu

Pogledajte: CLADEM Manifest (druga verzija, Kampanja za Konvenciju o seksualnim pravima i reproduktivnim pravima, oktobar 2006), str. 33. www.convencion.org.uy

Pristup kooperaciji u razvoju zasnovan na ljudskim pravima: Prema zajedničkom razumijevanju među agencijama UN-a na:

www.undp.org/governance/docs/HR_Guides_CommonUnderstanding.pdf

Koncepti „poštovati, zaštititi i ostvariti“ su bili usvojeni od strane Komiteta za ekonomska, društvena i kulturna prava, tijela koje nadzire Međunarodni pakt o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima, kao jedan način analiziranja obaveza država sudionika u paktu, a u vezi sa pravom na zdravlje između ostalih prava. Komitet o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima (CESCR) Opći komentar br.14, paragrafi. 34-37.

Pogledajte CESCR, Opći komentar br. 14, paragraf 39.

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, 1948. Član 1: Sva ljudska bića su rođena slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima.

Međunarodni pakt o civilnim i političkim pravima, Član. 2 (1): Svaka država sudionik u postojećem paktu se obavezuje da će poštovati i osigurati svim pojedincima na svojoj teritoriji i subjektima njene jurisdikcije prava priznata u postojećem paktu bez ikakvih razlika, kao što su rasa, boja, seks, jezik, religija, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, imovina, rođenje ili drugi status.

Član 3: Države sudionici u postojećem paktu se obavezuju da osiguraju jednako pravo muškaraca i žena na uživanje svih civilnih i političkih prava navedenih u postojećem paktu.

Član 26: Sve su osobe jednake pred zakonom i imaju pravo, bez ikakve diskriminacije, na jednaku zaštitu od strane zakona. U vezi sa ovim, zakon će zabraniti bilo kakvu diskriminaciju i garantovati svim osobama jednaku i efikasnu zaštitu protiv diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što su rasa, boja, seks, jezik, religija, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, imovina, rođenje ili drugi status.

Komiteet za ljudska prava je takođe interpretirao i primijenio ove odredbe na diskriminaciju zasnovanu na seksu. Pogledajte Komitet za ljudska prava, Opći komentar 18: Nediskriminacija, UN document HRI/GEN/1/Rev.6 na str. 143, 2006.

Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, 1979, Član 1: Zbog postojeće

Konvencije, izraz „diskriminacija žena“ će predstavljati bilo kakvo razlikovanje, isključivanje ili ograničavanje na osnovu seksa što rezultira narušavanjem ili poništavanjem priznanja, uživanja ili ostvarivanja žena, bez obzira na njihov bračni status, a na osnovu jednakosti muškaraca i žena, ljudskih prava i fundamentalnih sloboda na političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, civilnom ili bilo kojem drugom polju.

Pogledajte: Komitet za eliminaciju svih oblika rasne diskriminacije, Opća preporuka 25, UN dokument A/55/18, 2000.

Pogledajte takođe: Dokument Ekonomskog i društvenog vijeća UN-a za Svjetsku konferenciju protiv rasizma (1999) E/CN.4/1999/WG.1/BP.7 koji se odnosi na povezanost rasne diskriminacije i diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije.

Konvencija o pravima djeteta, 1989. Član 2 (1): Države sudionici će poštovati i osigurati prava navedena u postojećoj konvenciji svakom djetetu u okviru svoje jurisdikcije, bez ikakve vrste diskriminacije, neovisno o rasi, boji, seksu, jeziku, religiji, političkom ili drugom mišljenju, naciji, etničkom ili društvenom porijeklu, imovini, onesposobljenosti, rođenju ili drugom statusu djeteta, njegovog roditelja ili zakonskog skrbnika. (2) Države sudionici će poduzeti sve odgovarajuće mjere da osiguraju da je dijete zaštićeno od svih oblika diskriminacije ili kažnjavanja na osnovu statusa, aktivnosti, izraženih mišljenja ili uvjerenja roditelja djeteta, zakonskih skrbnika ili članova porodice.

Konvencija o pravima onesposobljenih osoba, Član 1, 2, 3 and 4; kao i kod posebnih zabrana diskriminacije u Članu 5: Jednakost i nediskriminacija: 1. Države sudionici priznaju da su sve osobe jednake pred i po zakonu i da imaju pravo, bez ikakve diskriminacije, na jednaku zaštitu i jednaku potporu od strane zakona. 2. Države sudionici će zabraniti svaku diskriminaciju na osnovu onesposobljenosti i garantovati onesposobljenim osobama jednaku i efikasnu pravnu zaštitu protiv diskriminacije po svim osnovama.

Pogledajte takođe: Član 2 Konvencije o pravima onesposobljenih osoba definiše „Diskriminaciju na osnovu onesposobljenosti“ kao bilo kakvo razlikovanje, isključivanje ili ograničavanje na osnovu onesposobljenosti, što ima za svrhu ili posljedicu narušavanje ili poništavanje priznanja, uživanja ili ostvarenja, na jednakim osnovama sa drugima, svih ljudskih prava i fundamentalnih sloboda na političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, civilnom ili bilo kojem drugom polju. Ovo podrazumijeva sve oblike diskriminacije, uključujući uskraćivanje prihvatljivog smještaja.

Specifični izvori za prevenciju diskriminacije posebno na osnovu seksualnosti i seksualne orijentacije mogu se naći u odluci Komiteta za ljudska prava na njegovoj Petnaestoj sesiji Toonen protiv Australije, Priopćenje br. 488/1992, UN dokument CCPR/C/50/D/488/1992 (1994.); <<http://hrw.org/lgbt/pdf/toonen.pdf>>. i u kasnijim komunikacijama i zaključnim komentarima za države od strane Komiteta za ljudska prava.

Takođe I., Saiz (2004.) Određivanje seksualnosti: Ljudska prava i seksualna orijentacija-Decenija razvoja, UN 7 (2) Kvartalni izvještaj o zdravlju i ljudskim pravima, strane 49-80.

Za žene kojima se poriče jednakost zbog uvjerenja o njihovoj seksualnosti, pogledajte Opći komentar Komiteta za ljudska prava br. 28 o tumačenju i dosezima Člana 3 ICCPR-a: Jednakost prava između muškaraca i žena (2000.) UN dokument CC P R /C /21/ R e v.1/A dd .10.

Izjava Ujedinjenih naroda (2003.) o općem razumijevanju: Pristup kooperaciji za razvoj zasnovanoj na ljudskim pravima-prema zajedničkom razumijevanju među agencijama UN-a. UN interagencijska radionica, maj 2003.

Pogledajte konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, Član 7: Države sudionici će preduzeti odgovarajuće mjere da eliminišu diskriminaciju žena u političkom i javnom životu države i posebno će za žene osigurati, pod jednakim uslovima kao i za muškarce, pravo: a. glasanja na svim izborima i javnim referendumima, te da mogu biti izabrane na izborima u sva javno izabrana tijela; b. učestvovanja u formulisanoj vladinoj politici i njene implementacije, da zauzimaju javne položaje i obnašaju sve javne funkcije na svim nivoima vlade; c. da učestvuju u nevladinim organizacijama i udruženjima koja se bave javnim i političkim životom zemlje. Ovo je dalje jasno izraženo u Općoj preporuci CEDAW Komiteta br. 23 o „Političkom i javnom životu“ na njegovoj 16. sesiji 1997. godine. Pogledajte takođe: Yogyakarta princip 25: Pravo na učešće u javnom životu – Yogyakarta principi o primjeni međunarodnog zakona o ljudskim pravima u vezi sa seksualnom orijentacijom i spolnim identitetom.

Međunarodne smjernice o HIV-AIDS-u i ljudskim pravima (konsolidirana verzija iz 2006.). Ured visokog komesara za ljudska prava i UNAIDS: www.ohchr.org/english/issues/hiv/guidelines.htm

Pogledajte Komitet o konvenciji o pravima djeteta, Opšti komentar 4 „Zdravlje i razvoj adolescenata u kontekstu Konvencije o pravima djeteta (2003.) paragraf 8: Poštovanje nazora djeteta: Pravo na slobodno izražavanje nazora i njihovo odgovarajuće uzimanje u obzir (čl.12) je takođe fundamentalno za ostvarivanje prava adolescenata na zdravlje i razvoj. Države sudionici trebaju osigurati da se adolescentima da prava prilika da izraze svoje nazore slobodno o svim stvarima koje se tiču njih, a posebno u porodici, školi i njihovim zajednicama. Kako bi adolescenti mogli slobodno i na odgovarajući način ostvarivati ovo pravo, javne vlasti, roditelji i ostale odrasle osobe koje rade sa djecom ili za njih, trebaju stvoriti okruženje zasnovano na povjerenju, raspodjeli informacija, kapacitetu za saslušavanje i čvrstom vodstvu koje pridonosi tome da adolescenti imaju jednako učešće uključujući procese donošenja odluka.

Pogledajte, u kontekstu seksualne diskriminacije i mobilnosti, Opći komentar Komiteta za ljudska prava br. 28 o jednakosti prava između muškaraca i žena.

Takođe pogledajte: Yogyakarta princip 22 o Pravu na slobodu kretanja, kao i Međunarodne smjernice o HIV-AIDS-u i ljudskim pravima iz 2006.

Međunarodni pakt o civilnim i političkim pravima, 1966., Član 9.1: Svako ima pravo na ličnu slobodu i sigurnost. Niko neće biti podvrgnut arbitražnom uhićenju ili pritvoru. Nikome se neće uskratiti njegova sloboda, osim na osnovu takvih procedura koje su utemeljene zakonom.

Međunarodni pakt o civilnim i političkim pravima, 1966., Član 7: „Niko neće biti podvrgnut torturi ili okrutnom, nehumanom, degradirajućem tretmanu ili kažnjavanju. Osim toga, niko neće biti podvrgnut bez svog svojevolsnog pristanka medicinskim ili naučnim eksperimentima.

Komitet protiv torture je takođe upotrijebio zaštite protiv torture i okrutnog, nehumanog i degradirajućeg tretmana kod seksualnog nasilja nad ženama u zatvoru u S.A.D. Zaključci i preporuke UN Komiteta protiv torture: Sjedinjene Američke Države. Dok. A/55/44, paragrafi 175-180.

Komitet je takođe upotrijebio zaštite protiv torture i okrutnog, nehumanog i degradirajućeg tretmana kod prostačkih i drugih postupaka prema homoseksualcima i drugim spolno neprilagodljivim osobama.

Specijalni izvjestitelj protiv torture je isto tako izrazio kritične zabrinutosti o upotrebi seksualnog napastovanja, kao i torture i okrutnog, nehumanog i degradirajućeg tretmana prema osobama zbog njihovog seksualnog ili spolnog identiteta. Pogledajte: Međunarodni sud pravde, referentne strane 106-122. UN dokument E/CN.4/2002/76.

Pravo na tjelesni integritet se sve više koristi da bi se obuhvatilo područje garancija neophodnih za zaštitu svih osoba, a posebno žena, od nasilja i drugih zloupotreba koje dovode do slabljenja zdravlja, sopstvenog suvereniteta i slobode od torture.

Pogledajte: Četvrta svjetska konferencija Ujedinjenih naroda o platformi žena za djelovanje (FWCW), Peking, Kina: 4-15 septembar 1995., paragraf 112.

Takođe pogledajte: Detaljna studija Generalnog sekretara UN-a o svim oblicima nasilja nad ženama sa fokusom na prava na tjelesni integritet. UN dokument A/162/122/Add., paragraf 277.

Rezolucija Generalne skupštine UN-a A/Res/S-23/3, paragraf 69 o Rezultatima petogodišnjeg pregleda implementacije pekinške deklaracije i platforme za djelovanje, pogledajte na: www.un.org/womenwatch/daw/followup/ress233e.pdf

Pogledajte: Izvještaj Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara o Situaciji sa braniteljima ljudskih prava, E/ CN.4/2006/95/Add.1, 22. mart, 2006; Specijalni izvjestitelj o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama; E/ CN.4/2005/72/Add. 3, 10. februar 10, 2005, paragraf 21; Komitet za ljudska prava, Zaključne opservacije: Čile, CCPR/C/79/ Add.104, 30. mart, 1999., paragraf 20; Izvještaj Specijalnog izvjestitelja o vansudskim egzekucijama, E/CN.4/2002/74, 9. januar, 2002; Izvještaj Specijalnog izvjestitelja o vansudskim, kratkim ili arbitražnim egzekucijama, E/CN.4/2001/9, 11. januar, 2001. i E/CN.4/2001/9/Add.1, 17. januar, 2001., paragraf 175.

Takođe pogledajte: Međunarodna komisija o pravnicima, seksualnoj orijentaciji i spolnom identitetu u Zakonu o ljudskim pravima, Reference za pravosuđe i doktrinu Sistema za ljudska prava UN-a, oktobar 2007., na:

www.icj.org/news.php3?id_article=4209&lang=en

Ovo pitanje se jasno odražava na međunarodni zakon o ljudskim pravima, pogledajte na primjer: Komisija o statusu žena, Rezolucija 51/2 o E/2007/27-E/CN.6/2007/9; Izvještaj Specijalnog izvjestitelja o nasilju nad ženama: Kulturološke prakse u porodici koje su nasilne prema ženama, E/CN.4/2002/83 31. januar 2002.

Međunarodne vodilje za HIV-AIDS i ljudska prava, konsolidovana verzija iz 2006., Ured visokog komesara UN-a za ljudska prava i UNAIDS, pogledajte na: <http://www.ohchr.org/english/issues/hiv/guidelines.htm>

Takođe, Manifest o seksualnim radnicima u Evropi i Deklaracija o pravima seksualnih radnika u Evropi, na http://www.sexworkurope.org/site/index.php?option=com_content&task=view&id=24&Itemid=201

Seksualna prava: Deklaracija IPPF-a

• Pogledajte Međunarodne smjernice za HIV-AIDS i ljudska prava, konsolidovana verzija iz 2006., Ured visokog komesara UN-a za ljudska prava i UNAIDS na: www.ohchr.org/english/issues/hiv/guidelines.htm Takođe pogledajte, Yogyakarta princip 7. Pogledajte Yogyakarta princip 5.

Rezolucija Komisije o ljudskim pravima 1998/52, Eliminacija nasilja nad ženama, ESCOR Supp. (No. 3) at 171, UN Doc. E/CN.4/1998/52 (1998); Izvještaj Specijalnog izvjestitelja o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama, gospođa Radhika Coomaraswamy, podnesen u skladu sa Rezolucijom Komisije o ljudskim pravima 1997/44. UN dokument E/ CN.4/1998/54

Za komentare o proganjanju na osnovu spola osoba koje su identifikovane kao gejevi i osoba koje se ne identifikuju prema spolu (transspolne osobe, transseksualci) i utočištu, pogledajte: Izvještaj Specijalnog izvjestitelja o vansudskim egzekucijama E/CN.4/2002/74, 9. januar, 2002.; Izvještaj Specijalnog izvjestitelja o vansudskim, kratkim ili arbitražnim egzekucijama E/CN.4/2001/9, 11. januar, 2001 i E/ CN.4/2001/9/Add.1, January 17, 2001, paragraf 175.
Takođe pogledajte: Međunarodna komisija pravika: Seksualna orijentacija i spolni identitet u Zakonu o ljudskim pravima, Reference za pravosuđe i doktrinu Sistema za ljudska prava UN-a 2007, strane 177-180; na: www.icj.org/news.php3?id_article=4209&lang=en

Visoki komesar UN-a za izbjeglice (1995.) Smjernice za prevenciju i reagovanje na seksualno nasilje nad izbjeglicama www.unhcr.org/publ/PUBL/3b9cc26c4.pdf Pogledajte takođe: Yogyakarta princip 23.

Visoki komesar UN-a za izbjeglice (1995) *Smjernice za prevenciju i reagovanje na seksualno nasilje nad izbjeglicama* www.unhcr.org/publ/PUBL/3b9cc26c4.pdf

Takođe pogledajte: Visoki komesar UN-a za izbjeglice (1995.) *Smjernice za prevenciju nasilja zasnovanog na spolu nad izbjeglicama, povratnicima i interno raseljenim osobama: Smjernice za prevenciju i reagovanje*, i Yogyakarta princip 23.

Međunarodni pakt o civilnim i političkim pravima, Član. 17: Niko neće biti podvrgnut arbitražnom ili nezakonitom uplitanju u svoju privatnost, dom ili korespondenciju, niti nezakonitim napadima na svoju čast i reputaciju.
Pogledajte: WHO (2004) *Otkrivanje HIV statusa seksualnim partnerima: vrijednosti, prepreke i posljedice za žene*. Ženeva:

WHO.

www.who.int/gender/documents/en/VCTinformationsheet_%5b92%20KB%5d.pdf Cijeli izvještaj pogledajte na:

www.who.int/gender/documents/en/genderdimensions.pdf

Yogyakarta princip 9.

Ibid.

UN Protokol za prevenciju, zabranu i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, nadopuna UN Konvencije protiv transnacionalno organizovanog kriminala na: www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_convention.html#fnal
Yogyakarta princip 19.

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, 1948., Član 19: Svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja; ovo pravo uključuje slobodu da se imaju mišljenja bez uplitanja i pravo da se traže, dobiju i pružaju informacije i ideje kroz bilo koji medij i bez obzira na granice.

Yogyakarta princip 19.

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Član 20: Svako ima pravo na slobodu sjedinjavanja i udruživanja. Niko ne može biti prisiljen da pripada nekom udruženju.

Međunarodni pakt o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima, Član 12.1: Države sudionici u postojećem paktu priznaju pravo svakoga na uživanje najvećih dosegljivih standarda fizičkog i mentalnog zdravlja.

Opći komentar 14 Komiteta za ekonomska, društvena i kulturna prava: Pravo na najveće dosegljive standarde zdravlja (član 12 Međunarodnog pakta o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima, 2000.)

Povelja o seksualnim i reproduktivnim pravima IPPF-a, na

www.ippf.org/en/Resources/Statements/IPPF+Charter+on+Sexual+and+Reproductive+Rights.htm Takođe Yogyakarta princip 21.

Međunarodni pakt o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima, Član. 15.1(b): Države sudionici u postojećem paktu priznaju pravo svakoga... (b) da uživaju u koristima od naučnog na pretka i njegove primjene.

Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, Član 10(h): Države sudionici će poduzeti sve odgovarajuće mjere da eliminišu diskriminaciju žena kako bi im osigurale jednaka prava kao i muškarcima na polju obrazovanja, a posebno kako bi osigurale, na bazi jednakosti muškaraca i žena... (h) Pristup posebnim edukativnim informacijama kako bi se pomoglo da se osiguraju zdravlje i blagostanje porodica, uključujući informacije i savjete o planiranju porodice.

Pogledajte: Međunarodna konferencija o populaciji i razvoju, Ključne akcije za dalju implementaciju Programa djelovanja Međunarodne konferencije o populaciji i razvoju, UN dokument A/Res/S-21/2, paragraf 73:

Vlade bi trebale, s punim učešćem mladih ljudi i uz podršku međunarodne zajednice, kao prioritet, učiniti svaki napor da se implementira Program djelovanja u vezi sa seksualnim i reproduktivnim zdravljem adolescenata, u skladu sa paragrafima 7.45 i 7.46 Programa djelovanja, i trebale bi... s punim poštovanjem prava, dužnosti i odgovornosti roditelja i na način konzistentan sa evoluirajućim kapacitetima adolescenata i njihovim pravom na edukaciju o reproduktivnom zdravlju, informacijama i njezi te poštujući njihove kulturne vrijednosti i religijska uvjerenja, osigurati da adolescenti, u i van škole, prime neophodne informacije, uključujući i informacije o prevenciji, edukaciji, savjetovanju i zdravstvenim uslugama, kako bi im omogućili da donose odgovorne i na informacijama zasnovane odluke i izbore u pogledu svojih potreba vezanih za seksualno i reproduktivno zdravlje kako bi se, između ostalog, smanjio broj trudnoća kod adolescenata
www.unfpa.org/icpd/docs/icpd5/resolution/icpd5_eng.pdf

Povelja o seksualnim i reproduktivnim pravima IPPF-a 8.1, na:
www.ippf.org/en/Resources/Statements/IPPF+Charter+on+Sexual+and+Reproductive+Rights.htm.
Yogyakarta princip 24

Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, Član 16(1)(e): Države sudionici će poduzeti sve odgovarajuće mjere da eliminišu diskriminaciju žena po svim pitanjima koja se odnose na brak i porodične odnose, a posebno će osigurati, na osnovu jednakosti muškaraca i žena: ... (e) ista prava da slobodno i odgovorno odluče o broju djece i vremenskom razmaku između njihovog rađanja i da imaju pristup, informacijama, edukaciji i sredstvima koja će im omogućiti da koriste ova prava.
72 Yogyakarta princip 28 i Yogyakarta princip 29.

„Suviše često poricana i previše dugo zanemarivana, seksualna prava zaslužuju našu pažnju i prioritet. Vrijeme je da ih poštujemo. Vrijeme je da ih zahtijevamo.“

Jacqueline Sharpe, Predsjednik IPPF

**Univerzalna, međusobno povezana, međusobno ovisna i nedjeljiva,
seksualna prava su komponenta ljudskih prava. Ona su
evoluirajuća grupa prava koja doprinose slobodi, jednakosti i
dostojanstvu svih ljudi.**

Seksualna prava: Deklaracija IPPF-a je razvijena od strane panela koji je uključivao međunarodno priznate stručnjake za seksualno i reproduktivno zdravlje i zasniva se na temeljnim sporazumima o međunarodnim ljudskim pravima i drugim instrumentima. Ona dopunjuje Povelju o seksualnim i reproduktivnim pravima IPPF-a i za cilj ima da eksplicitno identifikuje seksualna prava i podrži uključivu viziju seksualnosti. Kao neprocjenjivo sredstvo, deklaracija će pomoći rad svih organizacija, aktivista, istraživača, onih koji donose odluke i odlučuju o politici, a koji rade na tome da promovišu i osiguraju ljudska prava. Radeći složno, možemo ostvariti zajednički viziju svijeta u kome se prava svih ljudi poštuju, štite i unaprjeđuju

Seksualna prava: Deklaracija IPPF-a
Objavljeno oktobra 2008. od strane
International Planned
Parenthood Federation
IPPF
4 Newhams Row
London SE1 3UZ
United Kingdom
tel +44 (0)20 7939 8200 faks +44 (0)20 7939 8300
email info@ippf.org
web www.ippf.org

UK Registered Charity No. 229476